

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

KADRI ENİS BERBEROĞLU BAŞVURUSU (3)

(Başvuru Numarası: 2020/32949)

Karar Tarihi: 21/1/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 3/2/2021-31384

GENEL KURUL

KARAR

Başkan	: Zühtü ARSLAN
Başkanvekili	: Hasan Tahsin GÖKCAN
Başkanvekili	: Kadir ÖZKAYA
Üyeler	: Engin YILDIRIM Hicabi DURSUN Celal Mümtaz AKINCI Muammer TOPAL M. Emin KUZ Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ Basri BAĞCI
Raportörler	: Yunus HEPER Aydın ŞİMŞEK
Başvurucu	: Kadri Enis BERBEROĞLU
Vekilleri	: Av. Murat ERGÜN Av. Yiğit ACAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının, mahkûmiyet hükmünün infazının devamına kararı verilmesi nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/10/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

7. İkinci Bölüm tarafından niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden başvurunun Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. 1956 doğumlu olan başvuru Kadri Enis Berberoğlu gazeteci, yazar ve siyasetçidir. Başvuru 2014 yılında Cumhuriyet Halk Partisinde (CHP) aktif siyasete atılmış, Parti Meclisi üyeliğine seçilmiş ve CHP genel başkan yardımcısı olarak görevlendirilmiştir. 2015 yılının Haziran ayında yapılan 25. Dönem Milletvekili Seçimi'nde İstanbul milletvekili olan başvuru 26. ve 27. dönemlerde de milletvekili seçilmiştir.

A. Başvuruya Konu Olaylara İlişkin Arka Plan Bilgisi

10. 1/1/2014 tarihinde Hatay'da, 19/1/2014 tarihinde Adana'da silah yüklü olduğu iddiası ile bazı tırlar Cumhuriyet savcılarının talimatı ile durdurulmuş ve aranmıştır. Adana ve Hatay mülki amirlerinin müdahalesiyle araçlarda bulunan malzemelerin ve personelin Milli İstihbarat Teşkilatına (MİT) bağlı olduğu, özel kanunlarında öngörülen usullere uyulmaksızın alıkonmalarının ve aranmalarının mümkün olmadığı gerekçesiyle söz konusu araçlar serbest bırakılmıştır. Adana ve Hatay mülki amirleri, araçlarda MİT'in rutin görevlerini ifa eden personelin bulunduğunu ifade etmiştir (aynı olayın ayrıntılı anlatımı için bkz. *Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri*, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 12-48).

11. Tırların durdurulması ve aranmasına ilişkin olaylar ile tırlarda taşınan malzemelerin ne olduğu ve nereye götürüldüğü kamuoyunda tartışma konusu olmuş, söz konusu tırlarda silah ve mühimmat olduğuna dair iddialar ileri sürülmüştür. Bu kapsamda *Aydınlık* gazetesinin 21/1/2014 tarihli nüshasında ve internet sitesinde bir fotoğrafla birlikte bazı haberler yayımlanmış, aynı ve ertesi günkü nüshalarında da tırların taşıdığı iddia edilen malzemelere ilişkin olarak bazı yazarların yorumlarına yer verilmiştir (ayrıntılı açıklama için bkz. *Erdem Gül ve Can Dündar* [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 12).

12. Daha sonra Cumhuriyet savcılarınca MİT tırlarının durdurulması ve aranmasının arkasında "*Paralel Devlet Yapılanmasının*" bulunduğu iddiası ile soruşturma başlatılmış, bu kapsamda bazı kolluk görevlileri ve yargı mensupları silahlı terör örgütüne üye olma ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ortadan kaldırmaya ve görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçlarından tutuklanmıştır. MİT tırlarının durdurulması olayının 15 Temmuz 2016 tarihinde Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) tarafından gerçekleştirilen darbe teşebbüsü için önemli bir dönüm

noktası olduğu yargı kararlarında ifade edilmiştir. Nitekim iddianamelerde; aralarında bazı Cumhuriyet savcılarının da bulunduğu, çoğu askerî personel olan sanıkların tırların durdurulmasından bir saat önce olay yerine çağırıldığı basın mensupları aracılığıyla olayı canlı olarak dünyaya duyurdukları ve FETÖ/PDY lideri Fetullah Gülen'in talimatı doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti devletini teröre destek veren ülke konumuna sokmaya çalıştıkları, böylelikle devlet sırrını casusluk amacıyla temin ederek ifşa ettikleri, Türkiye Cumhuriyeti devletinin anayasal düzenini hedef aldıkları ifade edilmiştir (*Kadri Enis Berberoğlu (2)* [GK], B. No: 2018/30030, 17/9/2020, § 14).

13. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin (Daire) ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı elli dört sanıklı davada Daire; sanıkları devletin gizli kalması gereken belgelerini temin etme, bu belgeleri açıklama ve FETÖ/PDY'ye üye olma suçlarından hapis cezalarına çarptırmıştır. Başka deliller yanında terör örgütünün *imam* olarak nitelendirilen bazı yöneticilerinin itiraflarına da dayanan Daire; MİT tırlarının durdurulması talimatının daha sonra Hükümet aleyhine Türk ve yabancı kamuoyunda yürütülen kampanyada kullanılmak, kaos çıkarmak ve darbeye hazırlık yapmak amacıyla bizzat FETÖ/PDY lideri tarafından verildiği sonucuna ulaşmıştır (*Kadri Enis Berberoğlu (2)*, § 15).

B. Başvuruyla İlgili Olaylar

14. Durdurulan ve aranan tırlarla ilgili olarak Cumhuriyet gazetesinin 29/5/2015 tarihli nüshasında Can Dünder (C.D.) tarafından yapılan "*İşte Erdoğan'ın Yok Dediği Silahlar*" başlıklı haber, 12/6/2015 tarihli nüshasında ise Erdem Gül (E.G.) tarafından yapılan "*Erdoğan'ın 'Var ya da Yok' Dediği MİT TIR'larındaki Silahlar Jandarmada Tescillendi-Jandarma 'Var' Dedi*" başlıklı haber yayımlanmıştır. Her iki haberde de tırlardaki silah ve mühimmata ait olduğu iddia edilen fotoğraflara ve bilgilere yer verilmiştir.

15. C.D. tarafından yapılan haberin yayımlanmasından sonra İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 29/5/2015 tarihli bir basın açıklaması yapmış ve devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme, siyasal veya askerî casusluk, gizli kalması gereken bilgileri açıklama, terör örgütünün propagandasını yapma suçlarından soruşturma başlatıldığını duyurmuştur. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı aynı gün haberlere erişimin engellenmesini talep etmiş ve Sulh Ceza Hâkimliğince, yayımlanan haberin Türkiye Cumhuriyeti devletinin ulusal ve uluslararası yararları ve millî güvenliği bakımından sakınca doğuracak mahiyette bulunduğu gerekçesiyle içeriklere erişimin engellenmesine karar verilmiştir.

16. Soruşturmanın başlatıldığının kamuoyuna duyurulmasından yaklaşık altı ay sonra 26/11/2015 tarihinde, Cumhuriyet gazetesindeki haberleri yapan E.G. ve C.D. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına ifadeye çağırılmış ve kendilerine FETÖ/PDY'nin örgütsel amaçları doğrultusunda terör örgütüne üye olmadığı hâlde örgüte yardım etme, devletin güvenliği ya da iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri casusluk maksadıyla temin etme ve bunları açıklama suçlamaları yöneltilerek tutuklanmaları talep edilmiştir. İstanbul Sulh Ceza Hâkimliği 26/11/2015 tarihinde anılan suçlardan şüphelileri tutuklamıştır.

17. E.G. ve C.D.'nin bireysel başvuruda bulunmaları üzerine Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu 25/2/2016 tarihli kararında; tutuklamanın hukuki olmadığı, ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği şikâyetlerine ilişkin olarak başvurucuların Anayasa'nın 19.

maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir (*Erdem Gül ve Can Dündar*, §§ 62-100).

C. Başvurucu Hakkındaki Olaylar

18. 8/4/2016 tarihinde İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı o tarihte milletvekili olan başvurucu hakkında soruşturma açmak amacıyla başvurucunun yasama dokunulmazlığının kaldırılması için bir fezleke hazırlamış ve bu fezleke 18/4/2016 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına (TBMM) sunulmak üzere Bakanlığa gönderilmiştir. Başsavcılık Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan haber ve fotoğraflarda yer alan bilgilerin devletin gizli kalması gereken bilgilerinden olduğunu, başvurucunun söz konusu bilgileri siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin edip Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmasını sağlamak suretiyle FETÖ/PDY'ye bilerek ve isteyerek yardım etme suçlarını işlediğini iddia etmiştir.

19. Anılan fezlekenin hazırlanmasından kısa bir süre sonra TBMM Genel Kurulunda kabul edilen 20/5/2016 tarihli ve 6718 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle Anayasa'ya eklenen geçici 20. maddeyle bu maddenin TBMM tarafından kabul edildiği 20/5/2016 tarihi itibarıyla Bakanlığa, Başbakanlığa, TBMM'ye veya -Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden oluşan- Karma Komisyon Başkanlığına intikal etmiş olan dosyalar hakkında Anayasa'nın 83. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan yasama dokunulmazlığına ilişkin hükmün uygulanmayacağı düzenlenmiştir.

20. Anayasa'nın geçici 20. maddesinin yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 19/8/2016 tarihli iddianamesi ile başvurucu hakkında devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme ve FETÖ/PDY'ye bilerek ve isteyerek yardım etme suçlarından cezalandırılması istemiyle İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır (başvurucu hakkında yürütülen soruşturmaya ilişkin açıklamalar için bkz. *Kadri Enis Berberoğlu*, B. No: 2017/27793, 18/7/2018, §§ 17-28).

21. İlk derece mahkemesinin 14/6/2017 tarihli kararı ile siyasal veya askerî casusluk amacıyla devletin güvenliği ya da iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri açıklama suçundan başvurucunun 25 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiş; duruşmada hazır bulunan başvurucu, hükümlerle birlikte tutuklanmıştır (başvurucu hakkında yürütülen kovuşturma süreci, iddialar ve savunmalar ile mahkeme kararlarının gerekçeleri için bkz. *Kadri Enis Berberoğlu (2)*, § 27 vd.).

22. Başvurucu, mahkûmiyet kararına karşı bozma ve tahliye talebiyle 18/7/2017 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 13/2/2018 tarihinde, ilk derece mahkemesi tarafından verilen mahkûmiyet hükmünü kaldırmış ve başvurucunun devletin güvenliği ya da iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgilerini açıklama suçunu işlediğini kabul ederek 5 yıl 10 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir (Bölge Adliye Mahkemesinin gerekçesinin mahkûmiyet kararının sübutuna ve hukuki nitelendirmesine ilişkin kısmı için bkz. *Kadri Enis Berberoğlu (2)*, § 28).

23. Başvurucu, Bölge Adliye Mahkemesinin mahkûmiyet kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Temyiz inceleme süreci devam ederken TBMM,

Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimlerinin 24/6/2018 tarihinde yapılmasına karar vermiş; tutuklu bulunan başvuru, Partisince İstanbul 2. Bölge 1. sıra milletvekili adayı olarak gösterilmiş ve yeniden milletvekili seçilerek 27. dönem İstanbul milletvekili olmuştur.

24. Milletvekilliğinin kesinleşmesini müteakip başvuru 29/6/2018 tarihinde, dosyasının temyiz incelemesi için bulunduğu Yargıtay 16. Ceza Dairesinden tahliye talep etmiştir. Başvuru yeniden milletvekili seçilmesi nedeniyle Anayasa'nın 83. maddesinin sağladığı yasama dokunulmazlığına tekrar kavuştuğunu belirtmiş, bu nedenle Anayasa'nın emredici hükmü gereği yargılamanın durmasına karar verilerek tahliye edilmesini talep etmiştir. Yargıtay 16. Ceza Dairesi 19/7/2018 tarihli kararında Anayasa'nın geçici 20. maddesi hükmü uyarınca başvuru dokunulmazlık kazanmadığı gerekçesiyle yargılamanın durması talebini reddetmiştir. Tutukluluk durumu hakkında ise herhangi bir gerekçe açıklamaksızın talebin temyiz isteminin esasıyla birlikte değerlendirilmesine karar vermiştir (Yargıtay 16. Ceza Dairesinin durma talebinin reddine dair gerekçesi için bkz. *Kadri Enis Berberoğlu (2)*, § 33). Bu karara yapılan itirazlar üzerine Yargıtay 17. Ceza Dairesi 6/9/2018 tarihli kararında gerek durma talebinin incelenmesi yönünden gerekse tutukluluk hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Anılan karar 13/9/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

25. Bu arada Yargıtay 16. Ceza Dairesi 20/9/2018 tarihli kararlar, Bölge Adliye Mahkemesinin mahkûmiyet kararının onanmasına karar vermiştir. Kararda ayrıca kesinleşen hükmün bir örneğinin Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca gereğinin takdiri için TBMM'ye gönderilmesine ve TBMM üyesi olan başvuru hakkında seçimden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesinin üyelik sıfatının sona ermesinden sonra mümkün olacağı gerekçesiyle de Anayasa'nın 83. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca başvuru tahliyesine hükmedilmiştir. Yargıtay 16. Ceza Dairesi onama kararında öncelikle maddi olay denetimini gerçekleştirme yetkisinin olup olmadığını değerlendirmiş, bu çerçevede en azından başvuruya konu olayda maddi olayı denetlemesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Daire, Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan bilgilerin başvuru tarafından temin edilerek C.D.ye verildiğini kabul etmiş; söz konusu bilgilerin daha evvel açıklanmamış bölümleri ve içeriği itibarıyla devletin güvenliği ve siyasal yararlarını koruma kabiliyetini haiz olduğu ve *sır* vasfını muhafaza ettiği, sırrın korunmasının da demokratik toplumda gerekli olduğu sonucuna ulaşmıştır (Yargıtay 16. Ceza Dairesinin gerekçesi için bkz. *Kadri Enis Berberoğlu (2)*, § 36).

26. Başvuru hakkındaki mahkûmiyet hükmünün 4/6/2020 tarihinde TBMM Genel Kurulunda okunmasıyla başvuru milletvekilliği sıfatı sona ermiştir.

27. Başvurucunun milletvekilliği sıfatının sona ermesi üzerine İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 5/6/2020 tarihinde başvuru hakkındaki mahkûmiyet hükmünün infazını başlatmış ve başvuru, Maltepe 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna yerleştirilmiştir. Aynı tarihte açık ceza infaz kurumuna ayrılmasına karar verilen başvuru, Maltepe Açık Ceza İnfaz Kurumuna sevk edilmiştir. Savcılık tarafından düzenlenen müddetnameye göre başvuru koşullu salıverilme tarihi 13/1/2023, hak ederek tahliye tarihi ise 23/12/2024'tür. Öte yandan başvuru 5/6/2020 tarihinde COVID-19 salgını nedeniyle -13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un geçici 9. maddesinin (5) numaralı fıkrası gereğince- geçici bir süre için izinli olarak ceza infaz kurumundan ayrılmıştır. Buna karşılık Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı verdiği tarihte ve hâlen başvuru açık ceza infaz kurumunda hükümlü statüsü devam etmektedir.

D. Anayasa Mahkemesine Yapılan Bireysel Başvurular

28. Başvurucu tafsilatı yukarıda verilen dava konusunda Anayasa Mahkemesine ilk olarak 23/6/2017 tarihinde, ilk derece mahkemesince verilen mahkûmiyet hükmüyle birlikte uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olmadığı iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuş; Anayasa Mahkemesi 18/7/2018 tarihinde başvurusunun mahkûmiyet hükmüne bağlı tutulmasının hukuka aykırı olduğu şikâyetini *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez bulmuştur. Kararda ayrıca başvurusunun yeniden milletvekili seçilmesinin hükümlerle birlikte uygulanan tutukluluğunun devamına engel teşkil edip etmediğinin öncelikle olağan başvuru yollarında derece mahkemelerince incelenmesi gerektiğinin altı çizilmiş; bu nedenle anılan husus yönünden bir değerlendirme yapılmamıştır (*Kadri Enis Berberoğlu*, §§ 55-61).

29. Başvurucu yeniden milletvekili seçilmesi sonrasındaki süreçle bağlantılı olarak ise Anayasa Mahkemesine iki kez bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu ilk olarak dosya temyiz incelemesi için Yargıtay 16. Ceza Dairesi önünde milletvekili seçilmesine rağmen yargılamanın durmasına karar verilmemesi sebebiyle Anayasa'nın 67. maddesinde korunan seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile basın özgürlüğünün korunması altında bulunan haberlerdeki bilgileri temin ettiği iddiasıyla mahkûm edilmesinin Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvenceye alınan ifade ve basın özgürlüklerini ihlal ettiği iddiasıyla 11/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu ikinci olarak, yeniden milletvekili seçilmesi nedeniyle Anayasa'nın 83. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca tekrar dokunulmazlık kazanması ve tutulmasının hukukiliğini etkileyen yeni bir durum ortaya çıkması nedeniyle serbest bırakılması gerekirken Yargıtayın tahliye kararı vermeyerek tutukluluk hâlini devam ettirmesinin Anayasa'nın 19. maddesinde güvenceye alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını, beyanları aleyhe olarak dikkate alınan tanığı sorgulama imkânı tanınmadan mahkûm edilmesinin de Anayasa'nın 36. maddesinde korunan adil yargılanma hakkını ihlal ettiği iddiasıyla 26/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurular 2018/30030 numaralı başvuru dosyasında birleştirilmiştir.

30. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, başvurusunun kişi hürriyeti ve güvenliği ile seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarının ihlal edildiğine 17/9/2020 tarihinde oybirliğiyle karar vermiştir. Kararda ilk olarak başvurusunun seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetleri incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın geçici 20. maddesi gereğince dokunulmazlığını kaybeden başvurusunun 24 Haziran 2018 tarihinde gerçekleştirilen seçimlerde tekrar milletvekili seçilmesiyle birlikte Anayasa'nın 83. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca yeniden dokunulmazlık kazandığı hâlde yargılanmasına devam edilerek ve tutukluluğu sürdürülerek Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme ve milletvekili olarak siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale edildiğine karar vermiştir.

31. Anayasa'nın 67. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında yer alan hakların demokrasiyi hayata geçirme hedefi ile doğrudan bağlantılı olduğunu hatırlatan Anayasa Mahkemesi, anayasa koyucunun bu hükümlerle halkın siyasi iradesinin engellenmemesini ve hakkın özünün etkisiz hâle getirilmemesini hedeflediğini ifade etmiştir. Bu bağlamda seçilmiş milletvekilinin yasama faaliyetine katılmasına yönelik müdahaleler, sadece onun seçilme hakkına değil aynı zamanda seçmenlerinin serbest iradelerini açıklama hakkına ve siyasi faaliyette bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil eder (*Kadri Enis Berberoğlu* (2), §§ 56-60).

32. Anayasa'nın yasama dokunulmazlığına ilişkin 83. maddesinin ikinci fıkrası, milletvekillerinin TBMM'nin kararı olmadıkça tutulamayacağı, sorguya çekilemeyeceği, tutuklanamayacağı ve yargılanamayacağı güvencesine yer vermiş; aynı kuralın dördüncü fıkrası ise tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmasını TBMM'nin yeniden dokunulmazlığı kaldırması şartına bağlamıştır. Yasama dokunulmazlığına ilişkin bu şartın Anayasa'nın 83. maddesinin dördüncü fıkrasının sözünden kaynaklanan bir ek güvence olduğunun altı çizilen kararda, başvurusunun yargılanmaya devam edilmesinin Anayasa'nın sözüne uygunluğu incelenmiştir.

33. Kararda ilk olarak geçici 20. maddede yer alan ve dokunulmazlığın uygulanmayacağı dosyaları ifade eden *"bu dosyalar"* ibaresinden kastın milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması hakkında yetkili mercilerce hazırlanan ve Bakanlığa, Başbakanlığa veya TBMM'ye intikal etmiş bulunan *"yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin"* taleplere dair dosyalar olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla geçici 20. maddenin getirdiği istisnanın her bir ceza dava dosyası bakımından değil Anayasa değişikliğinin kabul edildiği tarihte mevcut yasama dokunulmazlığının kaldırılması taleplerine ilişkin fezleke tabir edilen her bir *"yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin dosya"* ile sınırlı olduğu açıktır.

34. Diğer yandan geçici 20. maddenin TBMM görüşmeleri sırasında ve madde oylamasından önce Anayasa Komisyonu Başkanı'nın uygulamayla ilgili olarak *"tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmasının Meclisin dokunulmazlığı yeniden kaldırılmasına bağlı olduğu"* yönündeki açıklamaları da hatırlatılan kararda, söz konusu anayasa değişikliğinin 83. maddenin dördüncü fıkrasına istisna getirmediği belirtilerek başvurusunun milletvekili seçildikten sonra yargılandığı davada durma kararı verilmeden hükmen tutuklu olarak yargılanmaya devam olunmasının, Bölge Adliye Mahkemesinin mahkûmiyet hükmünün onanmasının ve infaz evresine geçilmesinin Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınmış olan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

35. Daha sonra Anayasa Mahkemesi başvurusunun yeniden milletvekili seçilmesi üzerine Anayasa'nın 83. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca tekrar dokunulmazlık kazanması ve tutulmasının hukukiliğini etkileyen yeni bir durum ortaya çıkması nedeniyle serbest bırakılması gerekirken Yargıtayın tahliye kararı vermeyerek tutukluluk hâlini devam ettirmesinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal ettiği şikâyetini incelemiştir.

36. Kararda Anayasa'nın 83. maddesinde güvence altına alınan yasama dokunulmazlığının -bunun istisnasını oluşturan şartlar gerçekleşmediği müddetçe- milletvekillerinin gerek suç isnadına gerekse mahkûmiyet hükmüne bağlı olarak hürriyetlerinden yoksun bırakılmalarının önünde doğrudan Anayasa'dan kaynaklanan bir engel olduğu, yasama dokunulmazlığı kapsamındaki bir suç dolayısıyla milletvekilinin suç isnadına veya mahkûmiyete bağlı olarak tutuklanmasının tek başına bu tutmayı Anayasa'ya aykırı hâle getirdiği ve böyle bir tutma Anayasa'nın sözüne uygun olmadığı için tutulmayı hukuka uygun kılan başka herhangi bir nedenin bulunduğu ileri sürülemeyeceği vurgulanmıştır.

37. Anayasa Mahkemesi -seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı yönünden vardığı başvurusunun yeniden milletvekili seçilmesi dolayısıyla milletvekili seçildiği tarih itibarıyla tekrar yasama dokunulmazlığından yararlanmaya başladığı yönündeki tespitinden hareketle- anılan tarihten sonra tutulmaya devam edilmesinin Anayasa'nın 83. maddesiyle

bağdaşmadığı değerlendirmesinde bulunmuştur. Bu bağlamda, yasama dokunulmazlığı nedeniyle hükümle birlikte uygulanan tutukluluğun devam ettirilmesinin önünde doğrudan Anayasa'dan kaynaklanan bir engel olmasına rağmen başvurunun -buna dayalı- tahliye talebinin 29/6/2018 tarihinden 20/9/2018 tarihine kadar esas bakımından incelenmemesinin ve bu süreç boyunca mahkûmiyete bağlı olarak tutulmaya devam edilmesinin Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal ettiği sonucuna varılmıştır.

38. Başvurucunun yeniden yargılanmasına karar veren Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiaların yeniden yargılama sırasında ileri sürülebileceği ve bu durumda derece mahkemelerince değerlendirilmesi gerektiği gerekçesiyle anılan şikâyetleri incelememiştir.

39. Karardaki ihlal tespitleri dikkate alınarak kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir. Ayrıca başvurunun yeniden yargılanması gerektiğine karar verildiğinden ilk derece mahkemesinin -usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak- bir kabule değerlik incelemesi aşaması olmaksızın yeniden yargılama yapmakla yükümlü olduğu hatırlatılmıştır (*Kadri Enis Berberoğlu (2)*, § 134).

E. İhlal Kararının Ardından Yaşanan Gelişmeler

40. Sözü edilen ihlal kararı 9/10/2020 tarihinde İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir. İlk derece mahkemesi 13/10/2020 tarihinde, başvuru hakkında yeniden yargılama yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. İlk derece mahkemesi kararını şu gerekçelere dayandırmıştır:

i. Anayasa Mahkemesinin görevi bir başvurudaki ihlali tespit etmek ve daha sonra ihlalin nasıl kaldırılacağı ya da durdurulacağı yönünde derece mahkemelerine yol göstermektir. Anayasa Mahkemesi başvurunun seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine karar verdikten sonra ihlalin ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması ve durma kararı verilmesi gerektiği şeklinde yol göstermiştir.

ii. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında Anayasa Mahkemesinin yerindelik denetimi yapamayacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi hak ihlalinin tespit ettikten sonra bu ihlalin yerindelik denetimi olmayacak şekilde ortadan kaldırılmasına dönük karar vermelidir. Buna karşın Anayasa Mahkemesi kararı ilk derece mahkemesinin *görev ve yetki alanına* müdahalede bulunmuştur. Zira yargılamanın durması ve infazın durması talepleri daha önce başvurunun avukatlarınca Yargıtay 16. ve 17. Ceza Daireleri önünde ileri sürülmüş ve reddedilmiştir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi tarafından yeniden yargılama yapılması ve durma kararı verilmesi gerektiği şeklindeki kararı yerindelik denetimi niteliğindedir.

41. Söz konusu karara karşı başvurunun avukatları itiraz kanun yoluna başvurmuştur. İtirazı inceleyen İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesi, itiraz hakkında karar verilmesine yer olmadığı şeklinde bir karar vermiştir. İtiraz merciinin gerekçesinin öne çıkan kısmı şu şekildedir:

i. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında "*Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa Anayasa Mahkemesi ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir*" hükmü yer almaktadır. İhlali ve sonuçlarını ortadan kaldırma yükümlülüğü ilgili mahkemededir ve durma kararı verilebilmesi için önceki hükmün kaldırılması gerekmektedir. Başvurucu hakkında onaylanan ve kesinleşen hüküm ise İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 13/2/2018 tarihli hükmüdür. İlk derece mahkemesinin istinaf mahkemesinin hükmünü kaldırması ise mümkün değildir. Nitekim Anayasa Mahkemesi *Bayram Özkaptanoğlu* (B. No: 2013/1015, 8/4/2015) kararında ihlal Yargıtay kararından kaynaklandığı için dosyayı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak üzere Yargıtay ilgili dairesine göndermiştir.

ii. Görev meselesinin kamu düzeninden olduğu ve 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası birlikte değerlendirildiğinde yeniden yargılama ile ilgili diğer işlemleri yapmakla görevli mahkemenin ihlal kararının da kaynağı olan İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi olduğu değerlendirilmiştir.

iii. Bununla birlikte görevsizlikle ilgili ihtilaflar hakkında itiraz mercilerince bir karar verilemez. Bu sebeple itiraz hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekmiştir. Öte yandan başvurunun görevli mahkemeden talepte bulunulabilme konusunda muhtariyeti bulunmaktadır.

42. Başvurucu, 15. Ağır Ceza Mahkemesinin anılan kararını 26/10/2020 tarihinde öğrendiğini belirtmiş ve aynı gün bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Mevzuat

43. 2010 yılında Anayasa'nın 148. maddesinde yapılan değişiklikle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruları karara bağlama görevi ve yetkisi verilmiştir. Bu değişikliğin gerekçesi şöyle ifade edilmiştir:

"Bireysel başvuru ya da anayasa şikâyeti, kamu gücü tarafından, temel hak ve özgürlükleri ihlâl edilen bireylerin başvurdukları olağanüstü bir kanun yolu olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde, temel hakların korunması amacıyla bireysel başvuru yolu, pek çok uygar ülkede anayasa yargısının ayrılmaz bir parçası kabul edilmektedir ...

...

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, iç hukuk yollarının tüketilmiş olup olmadığını araştırırken, ilgili ülkede bireysel başvuru kurumunun bulunup bulunmadığını da dikkate almakta ve bunu hak ihlallerinin ortadan kaldırılmasında etkili bir hukuk yolu saymaktadır. Bu nedenle, bireysel başvuru müessesesinin getirilmesiyle, hak ihlallerine maruz kaldığını iddia edenlerin önemli bir bölümünün bireysel başvuru aşamasında, başka bir ifadeyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gitmeden önce, tatmin edilebilmesinin mümkün olabileceği ve böylece Türkiye aleyhine açılacak dava ve verilecek ihlâl kararlarında azalma olacağı değerlendirilmektedir. Bu itibarla, Türkiye'de de iyi işleyen bir bireysel başvuru sisteminin kurulması, haklar ve hukukun üstünlüğü temelindeki standartları yükseltecektir.

...

Türkiye'de bireysel başvuru yolunun kabul edilmesi, bir yandan bireylerin sahip oldukları temel hak ve özgürlüklerin daha iyi korunmasını sağlayacak, öte yandan da kamu organlarını, Anayasaya ve kanunlara daha uygun davranma konusunda zorlayacaktır. Bu amaçlarla yapılan değişiklik, bireysel hak ve özgürlüklerin korunması ve teminat altına alınması için, vatandaşlara bireysel başvuru hakkı tanınmakta ve Anayasa Mahkemesine de bu başvuruları inceleme ve karara bağlama görevi verilmektedir.

... Yapılan yeni düzenlemeyle, bireysel başvuruları inceleme görevi verilmek suretiyle, Anayasa Mahkemesine, özgürlükleri koruma ve geliştirme misyonu da yüklenmektedir."

44. 6216 sayılı Kanun'un "*Mahkemenin görev ve yetkileri*" kenar başlıklı 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Mahkemenin görev ve yetkileri şunlardır:

...

c) Anayasanın 148 inci maddesi uyarınca yapılan bireysel başvuruları karara bağlamak.

..."

45. 6216 sayılı Kanun'un "*Esas hakkındaki inceleme*" kenar başlıklı 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"... bir mahkeme kararına karşı yapılan bireysel başvurulara ilişkin inceleme... bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağına belirlenmesi ile sınırlıdır. Bölümlerce kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

46. 6216 sayılı Kanun'un "*Kararlar*" kenar başlıklı 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvuruçunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Ancak yerindelik denetimi yapılamaz, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez.

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuruçuyu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

47. 6216 sayılı Kanun'un "*Mahkeme kararları*" kenar başlıklı 66. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Mahkeme kararları kesindir. Mahkeme kararları Devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar."

2. Yüksek Mahkeme Kararları

48. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 28/4/2015 tarihli ve E.2013/9-464, K.2015/132 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Anayasanın 148. maddesi uyarınca herkesin Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunma hakkı bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesinin diğer kararları gibi bireysel başvuruları inceleyen Bölüm kararları da yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlamaktadır. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin emsal nitelikteki bu kararı karşısında mevcut içtihatların yeniden gözden geçirilmesi gerekmiştir."

49. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 5/7/2019 tarihli ve E.2019/521, K.2019/4769 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Şu hale göre; özellikle yargılama ve olağan yasa yolları süreci tamamlanmadan yapılan bireysel başvuru incelemelerinde, AYM'nin [Anayasa Mahkemesi] delil değerlendirmesinin hak ihlali bağlamında da olsa, asıl yargılama mercileri ile bir yetki çatışması sonucunu doğurduğu açıktır. Hak ihlalinin netice veren meşru müdahale için ikame olunan delilin yeterli olup olmadığına ilişkin tespitin, yargılama konusu suçun sübut ve/veya vasfının tayini yönünden de belirleyici olacağına kuşku yoktur. Ne var ki, yargılama süreci tamamlanmış ve kanun yolu incelemesinden de geçerek kesinleşmiş hükümler yönünden gerçekleştirilen bireysel başvuru sonucunda tespit edilen hak ihlallerinin, gerektiğinde yeniden yargılama sebebi olarak kabul edildiği (CMK 311) sistemde, yargılamanın devamı sırasında ihlal neticesini doğuracak tespitlerin yargılama mercilerince göz ardı edilmesi düşünülemez. Aslolanın haksız-ölçüsüz bir müdahaleye maruz bırakılan temel hakkın bir an önce teslimi olduğuna göre, sair çatışma ve tartışmaların bu değerlerin önüne geçmesine 'hukuk düzeninin teklifi' ilkesi de müsaade etmez ..."

50. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 22/12/2016 tarihli ve E.2016/19574, K.2016/16369 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Anayasa Mahkemesinin saptadığı hak ihlalinin, mahkeme kararından kaynaklandığını belirleyen ve Kuruluş Kanununun 50. maddesinin (2.) fıkrasında dayanarak aldığı 'ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapılmasına' ilişkin kararı karşısında, derece mahkemelerinin başvuru konusu somut olay ve kişi bakımından artık başka türlü karar vermesine olanak yoktur. Ne var ki ... benzer uygulamalarda, bireysel başvuru konusu yapılması halinde Yüksek Mahkemece, bundan sonra da hak ihlalinin tespit edileceği ve ihlalin sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yolunun açılacağı da muhakkak gözükmektedir."

Anayasanın ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Türkiye'nin 'taraf' olduğu eki Protokollerin ortak koruma alanında bulunan temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının, öncelikle genel yargı mercilerinde olağan kanun yollarında çözüme kavuşturulması asıldır. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru ikincil nitelikte bir yoldur. Bu husus, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruya ilişkin birçok kararında ifade edilmiştir. O halde, yargılamanın yenilenmesi sebebi olabilecek bu hususun, derece mahkemelerinde yargılması devam eden davalarda da göz önüne alınması gerekir. Anayasa Mahkemesinin bu husustaki bireysel başvuru sonucu aldığı ihlal kararı karşısında, hak ihlaline yol açmamak için hükmün bozulması gerekmiştir."

51. Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunun 20/1/2016 tarihli ve E.2016/23, K.2016/60 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... bireysel başvuru üzerine Anayasa Mahkemesince hak ihlalinin bulunduğu belirtilerek yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi durumunda bu karara uyulması zorunlu olmakla birlikte, diğer davalarda ihlal kararına uyulmasını zorunlu kılan yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerden birinin ihlal edildiğini tespit eden hak ihlali kararlarının tarafları, konusu ve sebepleri aynı olan diğer davalarda göz önünde bulundurulmaması, Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı kuralını da içeren ve Anayasanın 2'nci maddesinde yer verilen Hukuk Devleti ilkesi ile evrensel hukuk kurallarına aykırılık teşkil edecektir."

B. Uluslararası Hukuk

52. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), başvuru Mehmet Hasan Altan (B. No: 13237/17, 20/3/2018) hakkında Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararının derece mahkemeleri tarafından uygulanmamasına yönelik şikâyeti incelemiştir. AİHM kararında eldeki başvuru ile ilgili olarak öne çıkan yönler şöyledir:

i. Ekonomi profesörü ve gazeteci olan başvuru, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişiminden önce, daha sonra bir olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi ile kapatılan Can Erzincan TV'de siyasi bir tartışma programı yapmaktadır. FETÖ/PDY üyesi olduğu şüphesiyle hakkında başlatılan bir soruşturma kapsamında 10/9/2016 tarihinde FETÖ/PDY'nin medya kanadı ile bağlantıları olduğu şüphesiyle gözaltına alınmış; 22/9/2016 tarihinde İstanbul 10. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından tutuklanmıştır. Çeşitli tarihlerde tahliye edilmek üzere başvuruda bulunan başvuru tahliye talepleri reddedilmiştir. Başvuru 8/11/2016 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

ii. Başvuru hakkında 14/4/2017 tarihinde iddianame hazırlanmış ve başvuru TBMM'yi ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçlarını işlediğinden bahisle cezalandırılması istenmiştir.

iii. 11/1/2018 tarihinde Anayasa Mahkemesi başvuru Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altında bulunan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararına rağmen başvuru hakkındaki davaya bakan İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi, başvuru tahliye edilmesi talebini reddetmiştir.

iv. Başvuru 12/1/2017 tarihinde AİHM'e başvurmuş ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 5. maddesinin çeşitli fıkraları ile 10. maddesinin ve -5. ve 10. maddelerle bağlantılı olarak- 18. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. AİHM Sözleşme'nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile 10. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

v. İlk derece mahkemesinin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararlarının gereğini yerine getirmemesi bağlamında AİHM şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

"128. Mahkeme ayrıca, başvuran tarafından Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulmasının ardından, Yüksek Mahkeme'nin, 11 Ocak 2018 tarihinde verilen ve 19 Ocak 2018 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan bir kararla, soruşturmadan sorumlu makamların, başvuranın FETÖ/PDY'nin amaçları doğrultusunda hareket ettiğini veya muhtemel bir askeri darbeye zemin hazırlama amacı taşıdığını düşündürebilecek olgusal bir dayanak bulunduğunu kanıtlayamadıkları kanaatine vardığını kaydetmektedir. Anayasa Mahkemesi, savcılık tarafından sunulan delilleri değerlendirerek, başvuranın atılı suçları işlediğine dair kuvvetli bir delil bulunmadığına hükmetmiştir (bkz. Anayasa Mahkemesi kararının 142-148. paragrafları). Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 15. maddesinin uygulanmasıyla ilgili olarak (savaş, genel seferberlik, sıkıyönetim ve olağanüstü hal durumlarında temel hak ve özgürlüklerin askıya alınmasını öngören), kişilerin, suç işlediklerine dair haklarında kuvvetli bir delil bulunmaksızın tutuklanabilmelerinin kabul edilmesi durumunda özgürlük ve güvenlik hakkının bütün anlamını yitireceği sonucuna varmıştır. Anayasa Mahkemesi nazarında, ihtilaf konusu özgürlükten yoksun bırakma, dolayısıyla durumun mutlak gereklilikleriyle orantılı değildir.

129. Mahkeme, bu durumda, başvuranın Anayasa'nın 19. maddesinin 3. fıkrası ihlâl edilerek tutuklandığının ve tutukluluk haline devam edildiğinin Anayasa Mahkemesi tarafından tespit edildiğini gözlemlemektedir (bkz. Anayasa Mahkemesi kararının 150. paragrafı). Mahkeme, bu sonucun özünde ilgili tarafından maruz kalınan özgürlükten yoksun bırakmanın Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasını ihlâl ettiğini kabul edildiği anlamına geldiği kanaatindedir. Mahkeme, mevcut davanın kendine özgü koşullarında, Anayasa Mahkemesi'nin derin bir inceleme sonucunda varmış olduğu sonuçlara katılmaktadır.

130. Dolayısıyla Mahkeme'nin incelemesi ulusal makamların tespit edilen ihlâli uygun ve yeterli şekilde telafi edip etmediklerini ve Sözleşme'nin 5. maddesinden doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini belirlemekle sınırlı kalacaktır. Bu bağlamda Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'nın 19. maddesinin 3. fıkrasının ihlâl edildiği sonucuna varmasına rağmen, başvuranın serbest bırakılma talebi hakkında son tahlilde karar vermeleri beklenen İstanbul 26. ve 27. Ağır Ceza Mahkemelerinin, Anayasa Mahkemesi'nin kararının yasaya uygun olmadığı kanaatine varması sebebiyle ilgilinin serbest bırakılma talebini reddettiklerini gözlemlemektedir.

131. Mahkeme, Anayasa'nın ve 6216 sayılı Kanun'un, Anayasa Mahkemesine olağan hukuk yollarının tüketilmesinin ardından, Anayasa ile Sözleşme ve Protokolleri tarafından korunan temel hak ve özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları kanaatine varan bireyler tarafından yapılan başvuruları inceleme yetkisi verdiğini kaydetmektedir.

132. Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesi açısından Anayasa Mahkemesi önünde oluşturulan bireysel başvuru yolunu daha önce de özellikle Koçintar/Türkiye davası kapsamında incelediğini hatırlatmaktadır ((kk), No. 77429/12, 1 Temmuz 2014). Söz konusu davada, bu hukuk yolunun incelenmesi sonucunda, Mahkeme, Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvurunun, başvuranların Sözleşme'nin 5. maddesine ilişkin şikâyetine uygun bir telafi yolu ve makul başarı perspektifleri sunmadığını belirtmeye imkân verecek hiçbir delil unsuruna sahip olmadığına kanaat getirmiştir. Bu sebeple Mahkeme, özellikle Anayasa Mahkemesi'nin Sözleşme hükümlerinin ihlâl edildiğini tespit etme yetkisi olduğunu ve Yüksek Mahkeme'ye tazminat ödenmesi suretiyle ve/veya ihlâlin telafisine ilişkin yolları belirterek, ve gerektiğinde, ilgili yargı makamına tespit edilen hak ihlâlinin sürdürülmesinin yasaklama ve ilgilinin zararının mümkün olduğunca ihlâlden önceki duruma (statuquoante) getirilmesini isteme imkânı veren ve vermesi gereken uygun yetkilerle donatıldığını kaydetmiştir (daha önce anılan Koçintar, § 41). Nitekim Mahkeme,

Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'nın 19. maddesi tarafından güvence altına alınan bir özgürlük hakkının ihlâlini tespit ettiğinde ve müştekinin halen özgürlükten yoksun olduğu durumda, Yüksek Mahkeme'nin, 'gerekeni' yapması için ihlâl kararının ilgili mahkemeye tebliğ edilmesine karar verdiğini gözlemlemiştir. Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının, Anayasa'nın 153. maddesinin 6. fıkrasından doğan bağlayıcı niteliğini dikkate alarak (bu hükme göre, Yüksek Mahkeme'nin kararları, bütün Devlet organlarını ve gerçek ve tüzel kişileri bağlar), bireysel başvuruya ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi'nin kararlarına uygulamada riayet etme hususunun, öncelikle (a priori) Türkiye'de sorgulanmaması gerektiği ve bu mahkemenin ihlâl kararlarının etkin bir şekilde uygulanmasından şüphe duyulmasına yer olmadığı kanaatine varmıştır (daha önce anılan karar Koçintar, § 43).

133. Yukarıda belirtildiği gibi (bkz. yukarıdaki 46-54. paragraflar), Anayasa Mahkemesi kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasının ardından (bkz. 52-53. paragraflar), İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi, başvuranın serbest bırakılmasına ilişkin talebini oy çokluğuyla, iki gerekçeyle reddetmiştir. Öncelikle, İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi'nin dosyada yer alan delil unsurlarını değerlendirmekle yetkili olmadığını tespit etmiş ve dolayısıyla söz konusu kararın yasaya uygun olmadığı kanaatine varmıştır. İkinci olarak söz konusu mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin kararına dayanılarak ilgilinin derhal serbest bırakılmasının, genel hukuk ilkelerini, hiçbir organın mahkemelere talimat veremeyeceği ilkesine ilişkin olarak yargı erkinin bağımsızlığını ve mahkemeye erişim hakkını ihlâl edeceği kanaatine varmıştır. 26. Ağır Ceza Mahkemesi, dosyada yer alan delil unsurlarını, askeri darbe girişiminin büyük önemini, başvuranın kaçma riskini, dosyanın durumunu ve mahkûmiyet durumunda verilmesi muhtemel cezanın ağırlığını dikkate alarak, başvuranın tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

134. Yukarıda belirtilenler ışığında, iç hukukta görülen davanın gidişatından, başvuranın tutukluluğunun Türk Anayasası ve Sözleşme tarafından güvence altına alındığı şekliyle, özgürlük ve güvenlik hakları ile gazeteciliğe ilişkin ifade özgürlüğünü ihlâl ettiğine dair Anayasa Mahkemesi'nin ihlâl tespitine rağmen, Ağır Ceza Mahkemelerinin başvuranın serbest bırakılma talebini reddettikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Mahkeme'ye, ulusal düzeydeki bu durumun, başvuranın Sözleşme'nin 5. maddesinin 1 fıkrasına ilişkin şikâyetine ilişkin olarak kendi değerlendirmesi üzerinde ne ölçüde bir etkisi olacağına incelenmesi için başvurulmuştur.

135. Mahkeme, Türk hukukunda, tutukluluk tedbirinin, esasen Anayasa'nın 19. maddesi ve CMK'nın 100. maddesi tarafından düzenlendiğini gözlemlemektedir. Bu bağlamda Mahkeme, ceza mahkemelerinin bir kimsenin tutukluluğu konusunu öncelikle CMK'nın 100. maddesi bakımından değerlendirdikleri halde, Anayasa Mahkemesi'nin incelemesini özellikle Anayasa'nın 19. maddesi açısından yaptığını tespit etmektedir. Yine Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin ve İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararlarının gerekçelerinden, bu iki yargı organı tarafından izlenen kriterlerin, özellikle dosyada yer alan delil unsurlarını değerlendirme yetkisine ilişkin olarak örtüştüğünün anlaşıldığını gözlemlemektedir. Bu bağlamda Mahkeme, 26. Ağır Ceza Mahkemesi'nin Anayasa Mahkemesi'nin dosyada yer alan unsurları değerlendirmemesi gerektiğine dair gerekçesine katılmamaktadır. Nitekim aksi bir tutum, Anayasa Mahkemesi'nin ilgili aleyhinde sunulan delillerin içeriğini incelemeksizin, ilgilinin tutukluluğuna ve tutukluluk halinin devamına ilişkin kararın yasallığıyla ilgili şikâyeti inceleyebileceğini ileri sürmek anlamına gelecektir.

136. Daha sonra Mahkeme, öncelikle somut olayda, Anayasa Mahkemesi'nin 11 Ocak 2018 tarihli kararından önce, Hükümetin, Mahkeme'den, ilgilinin bireysel başvurusunun Anayasa Mahkemesi önünde derdest olması sebebiyle iç hukuk yollarının henüz

tüketilmediği gerekçesiyle başvuruyu reddetmesini açıkça talep ettiğini hatırlatmaktadır (bkz. yukarıdaki 105. paragraf). Bu gerekçeyle Hükümet, dolayısıyla Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvuru yolunun Sözleşme'nin 5. maddesi anlamında etkin bir başvuru yolu teşkil ettiğine dair görüşünü kuvvetlendirmiştir. Diğer taraftan, bu değerlendirme, Mahkeme'nin (daha önce anılan) Koçintar/Türkiye kararında varmış olduğu sonuçlara uygundur. Kısaca, Mahkeme, Hükümetin bu gerekçesinin Türk hukukunda, şayet Anayasa Mahkemesi'nin başvuranın tutukluluğunun Anayasa'ya aykırı olduğuna karar vermesi durumunda, tutukluluk halinin devamını haklı gösteren yeni gerekçe ve delil unsurları sunulmadıkça, ancak tutukluluk hakkında karar vermekle yetkili olan mahkemelerin başvuranın mutlaka serbest bırakılmasına yol açacak şekilde hareket etmelerinin gerektiği şeklinde yorumlanabileceği kanaatindedir. Bununla birlikte, mevcut durumda, 26. Ağır Ceza Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi'nin 11 Ocak 2018 tarihli kararının ardından, iç hukuku Hükümetin Mahkeme'ye sunduğundan farklı bir şekilde yorumlayarak ve uygulayarak başvuranın serbest bırakılma talebini reddetmiştir.

137. Mahkeme'nin de düzenli olarak teyit ettiği gibi, iç hukukun yorumlanması ve uygulanması öncelikle ulusal makamların ve özellikle ulusal mahkemelerin görevi olsa da, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası bakımından iç hukuka riayet edilmemesi, Sözleşme'nin ihlâline neden olur ve Mahkeme, iç hukuka riayet edilip edilmediğini denetleyebilir ve denetlemelidir (Mooren/Almanya [BD], No. 11364/03, § 73, 9 Temmuz 2009). Mahkeme, bununla birlikte içeriğinde bulunan genel ilkeler de dâhil olmak üzere, iç hukukun kendisinin açık veya zımni şekilde Sözleşme'ye uygun olup olmadığını da denetlemelidir. Bu son hususla ilgili olarak, Mahkeme, özgürlükten yoksun bırakma konusunda, hukuki güvenlik genel ilkesine riayet edilmesinin özellikle önemli olduğunun altını çizmektedir (daha önce anılan Mooren, § 76). Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası, her türlü özgürlükten yoksun bırakmanın 'hukuka uygun' olması ve 'yasal yollara göre' gerçekleştirilmesi gerektiğini öngörerek, bu türden bir tedbirin sadece iç hukukta yasal bir dayanağının olmasını gerektirmez. Sözleşme'nin 8. ve 11. maddelerinin 2. paragraflarında yer alan 'kanunla öngörülen' kelimeleri gibi, bu madde de, kanunun niteliğini amaçlar ve Sözleşme maddelerinin ayrılmaz kavramı olan hukukun üstünlüğü ilkesine uygun olmasını talep eder. Son olarak ve her şeyden önce, hiçbir keyfi tutukluluk, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasına uygun değildir, zira bu bağlamda 'keyfi' kavramı ulusal hukuka uygunsuzluğun da ötesine geçmektedir. Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının c) bendi kapsamında, bir kişi tarafından maruz kalınan tutukluluğun keyfi olduğu kanaatine varılıp varılmaması gerektiğini belirlemek söz konusu olduğunda, tutukluluk kararının gerekçesi, ilgili bir unsuru teşkil etmektedir (daha önce anılan Mooren, §§ 77 ve 79).

138. Mahkeme, Türk yasa koyucunun, Sözleşme hükümlerinin ihlâllerinin tespiti için Anayasa Mahkemesini yetkilendirme ve ihlâllerin telafisi için uygun yetkilerle donatma iradesini gösterdiğini (daha önce anılan Uzun, §§ 62-64) daha önce de Uzun/Türkiye ((kk), No. 10755/13, 30 Nisan 2013) kararında belirttiğini hatırlatmaktadır. Ardından Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesine ilişkin şikâyetlerle ilgili olarak, Koçintar/Türkiye (yukarıda anılan) kararında, Anayasa Mahkemesi tarafından Türk Anayasası uyarınca verilen kararların niteliğini ve sonuçlarını değerlendirmiştir. Anayasa'nın 153. maddesinin 6. fıkrası, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının yasama, yürütme ve yargı organlarını bağladığına hükmetmektedir (bkz. yukarıda anılan Uzun, § 66). Dolayısıyla Mahkeme'ye göre, Anayasa Mahkemesi'nin, Türk Anayasal yapısı içerisinde yargı erkinin ayrılmaz bir parçası olduğu ve Mahkeme'nin daha önce Koçintar kararında hükmettiği gibi ve Hükümetin mevcut davada Mahkeme önünde açıkça ileri sürdüğü gibi, ceza yargılaması sırasında tutuklanan kişilere etkin bir başvuru yolu sunarak, Anayasa'nın 19. maddesi ve Sözleşme'nin 5. maddesi uyarınca özgürlük ve güvenlik hakkının korunması açısından önemli bir rolü olduğu açıktır (ayrıca bkz. daha önce anılan Mercan/Türkiye, §§ 17-30, 8 Kasım 2016).

139. Mahkeme, bu dayanak üzerine, özellikle Hükümetin, Sözleşme'nin 5. maddesi bakımından Mahkeme önünde ileri sürmüş olduğu Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yolunun etkinliğiyle ilgili iddiaları dikkate alarak, yüksek anayasal yargı organı tarafından verilen 'nihai' ve 'bağlayıcı' bir kararın ardından İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından başvuranın serbest bırakılma talebinin reddine ilişkin olarak ileri sürülen gerekçelerin, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının gereklerine uygun olduğu şeklinde değerlendirilemeyeceğini tespit etmektedir. Bir mahkemenin, bireysel başvurulara ilişkin olarak nihai ve bağlayıcı kararlar verme yetkileriyle donatılmış bir anayasa mahkemesinin yetkilerini sorgulaması, hukuk devleti ve hukuki güvenlik temel ilkelerine aykırıdır. Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesiyle sunulan korumanın ayrılmaz bir parçası olan bu ilkelerin, keyfiliğe karşı sunulan güvencelerin köşe taşları olduğunu hatırlatmaktadır (bkz. yukarıdaki 137. paragraf). Anayasa Mahkemesi'nin kararını, 'gereğini' yapması için Ağır Ceza Mahkemesine göndermesine rağmen, Ağır Ceza Mahkemesi -Anayasa Mahkemesi tarafından tespit edilen ihlâlin giderilmemesi sonucuna yol açacak şekilde- başvuruca serbest bırakmayı reddederek Anayasa Mahkemesine direnmiştir. Mahkeme, daha önce yukarıdaki 129. paragrafta, Anayasa Mahkemesi'nin 11 Ocak 2018 tarihli kararında söz konusu kararın verildiği tarihe kadar incelenen tutukluluk süreci açısından varmış olduğu sonuçlara katıldığını beyan ettiğini hatırlatmaktadır. Mahkeme, dosyanın, Anayasa Mahkemesi'nin kararının ardından tutukluluğun dayanağının değiştiğini gösteren başka yeni bir gerekçe veya delil unsuru içermediğini tespit etmektedir. Bu bağlamda Mahkeme, Hükümetin, özellikle İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi'nin sözde sahip olduğu, ilgili hakkında ileri sürülen kuvvetli şüphelerin haklı gösterilmesi için sunulan delil unsurlarının, aslında Anayasa Mahkemesi tarafından incelenenlerden farklı olduğunu göstermediğini kaydetmektedir. Bu koşullarda Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin, Anayasa'nın 19. maddesinin 3. fıkrasının ihlâl edildiği sonucuna varan, açık ve belirsizliğe yer vermeyen kararının ardından başvuranın tutukluluk halinin devamına karar verilmesinin, özgürlük ve güvenlik hakkının gerektirdiği şekilde 'hukuka uygun' olarak ve 'yasal yollara göre' gerçekleştirildiği şeklinde değerlendirilemeyeceği kanaatindedir.

140. Mahkeme ayrıca, Türkiye'nin Sözleşme'yi askıya almasıyla ilgili olarak, Anayasa Mahkemesi'nin Türk Anayasası'nın 15. maddesinin uygulanabilirliği hakkında karar verdiğini ve kişilerin bir suç işlediklerine dair kuvvetli bir delilin bulunmaması durumunda tutuklanabileceklerinin kabul edilmesi durumunda, özgürlük ve güvenlik hakkının güvencelerinin, anlamlarını tamamen kaybedeceği kanaatine vardığını gözlemlemektedir (bkz. Anayasa Mahkemesi kararının 156. paragrafı). Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, başvuruca özgürlüğünden yoksun bırakılmasının, durumun mutlak gereklerine göre orantılı olmadığını tespit etmiştir. Bu sonuç, Mahkeme'nin incelemesi için de geçerlidir. Mahkeme, Sözleşme'nin 15. maddesini ve Türkiye'nin derogasyonunu (askıya almasını) dikkate aldığı anda, Anayasa Mahkemesinin kararında belirttiği gibi, makul şüphenin bulunmaması nedeniyle 'hukuka uygun' olmayan ve 'kanunda öngörülen usule uygun olarak' gerçekleştirilmiş olan bir tutuklama tedbirinin, durumun gereklerinin zorunlu kıldığı bir tedbir olduğunun söylenemeyeceği kanaatindedir (bkz. gerekli değişikliklerin duruma uygulanması koşuluyla (mutatis mutandis) daha önce anılan A. ve diğerleri, §§ 182-190, AIHM 2009). Bu bağlamda Mahkeme ayrıca, Hükümetin kendisine, Anayasa Mahkemesinin vardığı sonuçtan ayrılmaya ikna edebilecek herhangi bir kanıt sunmadığını kaydetmektedir.

141. Yukarıda belirtilenler ışığında, somut olayda Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası ihlâl edilmiştir.

142. Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin kararından sonra bile, İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararları uyarınca başvuranın tutukluluğunun devam etmesinin, tutukluluğa ilişkin davalarda Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yolunun etkinliğine ilişkin olarak ciddi şüpheler yarattığının altını çizmek istemektedir. Bununla birlikte Mahkeme, güncel durumda, Anayasa'nın 19. maddesi açısından özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere verilen Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkının, kişilerin özgürlükten yoksun bırakılma şikâyetleri için etkin bir hukuk yolu olduğuna dair önceki tespitini değiştirmemektedir (daha önce anılan Koçintar/Türkiye, § 44). Bununla birlikte Mahkeme -bilhassa, ağır ceza mahkemeleri başta olmak üzere ilk derece mahkemelerinin Anayasa Mahkemesi kararlarının etkisiyle ilgili içtihadındaki sonraki gelişmeleri dikkate alarak- Sözleşme'nin 5. maddesi kapsamındaki başvurularla bağlantılı olarak Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru sisteminin etkililiğini inceleme hakkını saklı tutmaktadır. Bu bakımdan, bu başvuru yolunun hem teoride hem de uygulamada etkili olduğunu kanıtlamak Hükümete düşmektedir (daha önce anılan Uzun, § 71)."

53. AİHM, Hasan Uzun/Türkiye (B. No: 10755/13, 30/4/2013) kararında Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun AİHM'e başvurmadan önce tüketilmesi gereken bir iç hukuk yolu olduğu sonucuna varırken Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığını da dikkate almıştır. Bu bağlamda AİHM; Anayasa'nın 153. maddesinin altıncı fıkrasında yer alan ve Anayasa Mahkemesi kararlarının devletin tüm organları ile gerçek ve tüzel kişileri bağlayacağını ifade eden hükme atıf yapmış, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruya ilişkin kararlarına uyulmasına ilişkin bir sorun yaşanmayacağını değerlendirmiştir (Hasan Uzun/Türkiye, § 66).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

54. Mahkemenin 21/1/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

55. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı sonrasında derece mahkemelerinin herhangi bir duraksamaya yer vermeksizin ihlali sona erdirmeleri gerekirken aksi yönde hareket ederek adil yargılanma ve siyasi faaliyette bulunma hakkının süregelen şekilde ihlaline sebebiyet verdiklerini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca Anayasa Mahkemesinin hak ihlali kararının reddedilmesinin Anayasa hükümlerinin açıkça yok hükmünde sayılması anlamına geldiğini ifade etmiştir.

56. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararlarının derece mahkemelerince Anayasa'ya ve kanunlara uygunluk yönünden denetlenmesinin anayasal veya yasal olarak mümkün olmadığını ve Anayasa Mahkemesinin ihlal tespit ederek bu ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılmasına hükmettiği durumlarda ilgili mercilerin görevinin, ihlal kararının niteliğini dikkate alarak ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde yargılama yapmak olduğunu belirtmiştir. Buna göre esas olan, haksız ve ölçsüz bir müdahaleye maruz bırakılan temel hakkın bir an önce teslimidir. Bu bağlamda yargı mercileri arasındaki çatışma veya tartışmalar bu değer önüne geçemez. Yerel mahkemenin görevi, tespit edilen ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmaktır. Bu zorunluluğun, Anayasa'nın 138. maddesi anlamında mahkemelere verilmiş emir veya talimatın yerine getirilmesi değil, bir hukuk devletinde

ihlalin giderilmesi amacıyla mahkemeye erişim hakkının hayata geçirilmesi olduğunu ifade eden başvurucuya göre, bu hakka bağlı olarak adil yargılanma ilkesinin anayasal güvencelere aykırı şekilde ihlal edildiği barizdir.

57. Bakanlık görüşünde; Anayasa Mahkemesinin başvurucu hakkındaki ihlal kararında yer alan değerlendirmelere ve derece mahkemelerinin kararlarındaki gerekçelere değinilmiş, ayrıca başvurucunun ağır ceza mahkemelerinin kararları sonrasında İstanbul Bölge Adliye Mahkemesine başvurduğuna dair bir bilginin bulunmadığı ifade edilmiştir.

58. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı sonrasında yerel mahkemelerin bariz şekilde Anayasa ve kanunlara aykırı olarak verdikleri kararlarla ihlalin giderilmesini sürüncemede bıraktıkları bir durumda Anayasa Mahkemesi kararını farklı derece mahkemeleri nezdinde ayrı ayrı başvurularla uygulanabilir kılmaya çalışmanın beklenemeyeceğini dile getirmiştir.

2. Değerlendirme

59. Anayasa'nın "*Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları*" kenar başlıklı 67. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı ve dördüncü fıkrası şöyledir:

"Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak ... seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ... hakkına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir."

60. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun bu başlık altındaki şikâyetlerinin özünü Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkına yönelik ihlalin devam ettiği iddiası oluşturmaktadır. Bu sebeple başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddialarının da seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

61. Bakanlık görüşünde, başvurucunun İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesine başvurduğuna dair bir bilginin bulunmadığı yönünde bir açıklamaya yer verilmiştir. Bu çerçevede öncelikle başvurucu yönünden olağan başvuru yollarının tüketilip tüketilmediğinin belirlenmesi gerekmektedir.

62. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur (*Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt*, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

63. Somut olayda başvurucunun yasama dokunulmazlığına rağmen hükümle birlikte uygulanan tutukluluğun sürdürülmesi sebebiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; tutukluluğun sürdürülmesi, yargılamaya devam olunması ve mahkûmiyet hükmünün onanması nedenleriyle de seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği

sonucuna ulaşılmış ve ihlalin mahkeme kararından kaynaklanması nedeniyle yeniden yargılama yapılmasına karar verilmiştir. Kararda, yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine de hükmedilmiş ve ilk derece mahkemesinde yapılması gereken işe dair belirlemede bulunulmuştur.

64. İhlal kararının gönderildiği ilk derece mahkemesi, başvuru yönünden yargılamanın yenilenmesine yer olmadığına ve mahkûmiyet hükmünün aynen infazına karar vermiştir. Başvurucunun anılan karara yönelik itirazını inceleyen İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesi ise yeniden yargılama yapma yetkisinin İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinde olduğundan bahisle itiraz hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair bir hüküm tesis etmiştir.

65. Başvurucu hakkındaki ihlal kararında da belirtildiği üzere hak ihlali ile birlikte ihlalin sona erdirilmesi için yeniden yargılama yapılmasına hükmedilen durumlarda, derece mahkemelerinin yargılamanın yenilenmesine dair işlemleri başlatmak için başvurusunun bir talepte bulunması gerekli değildir. Anayasa Mahkemesinin bu yöndeki kararının ulaştığı yargı mercileri yeniden yargılama yapılması yönünde resen karar vermek durumundadır (*Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 58, 59; *Kadri Enis Berberoğlu (2)*, §§ 134, 135). Nitekim somut olayda da İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin yeniden yargılamayla ilgili kararı başvurusunun bir talebi üzerine değil Anayasa Mahkemesi kararının gönderilmesi dolayısıyla verilmiştir.

66. Ayrıca başvuru, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin anılan kararına karşı olağan başvuru yolu olan itiraz kanun yolunu tüketmiştir. Başvurucunun itirazla ilgili usule ilişkin bir yükümlülüğe uymadığı yönünde bir tespit de bulunmamaktadır. Öte yandan itiraz mercii olan İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesi, yeniden yargılama yapma yetkisinin İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinde olduğundan bahisle itiraz hakkında bir karar vermeme yönünde hüküm tesis ederken dosyanın anılan yargı merciine gönderilmesi hususunda bir karar vermiş veya işlem tesis etmiş de değildir. Son olarak itiraz sonrasında İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin kendisinin görevli olmadığı yönünde bir kararı bulunmadığı gibi anılan Mahkemenin başvuru hakkındaki dosyayı Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesine gönderme şeklinde bir tasarrufu da olmamıştır.

67. Bu durumda başvuru hakkında Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı sonrasında ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılmasıyla ilgili olarak derece mahkemelerinin yeniden yargılama yapılmasına yer olmadığına karar vermelerinde başvurucudan kaynaklanan herhangi bir özen yükümlülüğünün yerine getirilmemesi söz konusu değildir. Dahası somut olayın koşullarında başvurusunun hak ihlalinin sona erdirilmesi için yeniden yargılama yapılması bağlamında tüketmesi zorunlu olan başka bir başvuru yolu bulunmamaktadır. Başvurucu, yeniden yargılama yapılmasına yer olmadığına ve mahkûmiyet hükmünün aynen infazına dair ilk derece mahkemesi kararı sonrasında bu karara karşı olağan kanun yolu olan itiraz yolunu tüketerek süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

68. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkı

69. Anayasa Mahkemesi pek çok kararında seçimlerin ve siyasi hakların Anayasa'nın 2. maddesinde ifadesini bulan demokratik devletin vazgeçilmez unsurları olduğunu ifade etmiş (AYM, E.2002/38, K.2002/89, 8/10/2002; *Sebahat Tuncel*, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 65); Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınmış olan seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma hakkına ilişkin değerlendirmelerini bu çerçevede yapmıştır. Siyasi haklar seçimlerde oy kullanma, aday olma ve seçilme haklarının yanında siyasi faaliyette bulunma hakkını da kapsar (*Mustafa Ali Balbay*, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 110; *Mustafa Hamarat* [GK], B. No: 2015/19496, 17/1/2019, § 45; *Ömer Faruk Eminağaoğlu*, B. No: 2015/7352, 26/9/2019, § 52).

70. Demokrasilerde halk ile yönetim arasındaki bağlantıyı ve parlamentonun siyasi meşruiyetini, demokratik usul ve esaslara göre belirlenen seçimler aracılığıyla halkın temsilcisi olarak seçilen milletvekilleri gerçekleştirir (*Mustafa Ali Balbay*, § 127; *Sebahat Tuncel* (2), B. No: 2014/1440, 26/2/2015, § 39; *Kadri Enis Berberoğlu* (2), § 56). Yasama yetkisinin sahibi olan parlamento ve onun mensubu olan milletvekilleri anayasal sınırlar içinde toplumda var olan farklı siyasi görüşlerin temsilcileridir. Serbest seçimlerle halk adına karar alma yetkisi verilen milletvekillerinin asli görev alanı parlamento faaliyetleri olup bunların parlamentodaki görevlerini yürütmeleri, üstün kamusal yarar ve önem içermektedir (*Mustafa Ali Balbay*, § 128; *Sebahat Tuncel* (2), § 41).

71. Seçilme hakkı sadece seçimlerde aday olma hakkını değil aynı zamanda ilgilinin seçildikten sonra milletvekili sıfatıyla temsil yetkisini fiilen kullanabilmesini de kapsar. Bu bağlamda seçilmiş milletvekilinin yasama faaliyetine katılmasına yönelik müdahale, sadece onun seçilme hakkına değil aynı zamanda seçmenlerinin serbest iradelerini açıklama hakkına ve siyasi faaliyette bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil edebilir (*Sebahat Tuncel*, § 67; *Kadri Enis Berberoğlu* (2), § 59).

72. Kamu otoritelerinin kanuna dayalı olarak ve anayasal açıdan meşru birtakım amaçlarla siyasi faaliyetlere çeşitli sınırlamalar getirmesi mümkündür. Ancak milletvekillerinin yasama faaliyetleri Anayasa'da özel olarak koruma altına alınmıştır. Anayasa koyucu bu hükümlerle, halkın siyasi iradesinin engellenmemesini ve hakkın özünün etkisiz hâle getirilmemesini hedeflemiştir (*Mustafa Ali Balbay*, § 129; *Sebahat Tuncel* (2), § 42; *Kadri Enis Berberoğlu* (2), § 60).

ii. Anayasa Mahkemesi Tarafından Verilen İhlal Kararının Gereklerinin Yerine Getirilip Getirilmediği

73. Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmemesi daha önce verilen ihlalin devam ettiği anlamına gelir. Bu bakımdan Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmediğine ilişkin iddiaları incelemek de bireysel başvuruları incelemeye yetkili olan Anayasa Mahkemesinin görev alanına girer (*Şahin Alpay* (3), B. No: 2018/10327, 3/12/2020, § 39; *Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), § 52).

74. Bu sebeple eldeki başvuruda Anayasa Mahkemesince yapılacak inceleme, olayların baştan itibaren yeniden değerlendirilmesi değil daha önce verilen ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediğinin ve bu kapsamda başvuruçunun anayasal haklarının ihlal edilip edilmediğinin tespitiyle sınırlı olacaktır (*Siddika Dülek ve diğerleri*, B. No: 2013/2750, 17/2/2016, § 70; *Mehmet Ali Ayhan (2)*, B. No: 2016/7967, 22/7/2020, § 54; *Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, § 52).

75. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu 17/9/2020 tarihinde başvuruçunun tekrar milletvekili seçildiği hâlde Anayasa'nın 83. maddesinin sözüne aykırı olarak yargılanmasına devam edilmesi, hükme bağlı olarak uygulanan tutukluluğun sürdürülmesi ve mahkûmiyet kararının onanarak kesinleştirilmesi suretiyle seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Anılan kararda, ihlalin giderilmesi için ilk derece mahkemesinin -usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak- bir kabule değerlik incelemesi aşaması olmaksızın, Yargıtayın onama kararına bağlı olarak doğan hukuki sonuçların geri alınması amacıyla yeniden yargılama yapmakla yükümlü olduğu hatırlatılmıştır. Kararda ayrıca önceki mahkûmiyet hükmünün sonuçlarının geri alınmasını müteakip -başvuruçunun yeniden milletvekili seçildiği ve Anayasa'nın 83. maddesinin emredici hükmü gereği yargılamaya devam edilmesinin mümkün olmadığı gözönüne alınarak- başvuruçunun hakkındaki yargılamanın durmasına karar verilmesi gerektiğine işaret edilmiştir (*Kadri Enis Berberoğlu (2)*, § 140).

76. Anayasa Mahkemesi, ihlal tespitini dikkate alarak kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. İlk derece mahkemesi 13/10/2020 tarihinde verdiği bir kararla başvuruçunun hakkında yeniden yargılama yapılmasına yer olmadığına karar vermiş; itiraz üzerine kararı inceleyen İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesi ise yeniden yargılama ile ilgili işlemleri yapmakla görevli mahkemenin ihlal kararının da kaynağı olan İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi olduğunu, bununla birlikte görevsizlikle ilgili olarak itiraz mercii sıfatıyla kendisinin bir karar veremeyeceğini belirterek "*karar verilmesine yer olmadığına*" biçiminde bir karar vermiştir.

77. Bu durumda İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi ile İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesinin farklı mülahazalarla Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereğini yerine getirmek için gerekli anayasal ve yasal zorunlulukları yerine getirmediği görülmektedir. Bunun sonucunda başvuruçunun hakkında milletvekilliğini sona erdiren mahkûmiyet hükmü ortadan kaldırılmadığı gibi hükmün infazına da devam olunmuş ve başvuruçunun hükümlü statüsü sürdürülmüştür. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereği derece mahkemelerince yerine getirilmemiştir.

iii. Anayasa'nın Sözüne Uygunluk Ölçütü

78. Anayasa'nın "*Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması*" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

79. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlere yönelik sınırlandırmaların Anayasa'nın sözüne aykırı olamayacağı hükme bağlanmıştır. Buna göre Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ölçütlerinden biri de *Anayasa'nın sözüne uygunluktur*. Anayasa Mahkemesi, somut olaya uygun düştüğü takdirde kamu gücünü kullanan organların temel hak ya da özgürlüklere yaptıkları müdahalelerin Anayasa'nın sözüne uygun olup olmadığını da değerlendirir. Böyle bir değerlendirme yapılması, Anayasa'nın 13. maddesinin emredici hükmünün bir gereğidir. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan *Anayasa'nın sözü* deyimini Anayasa'nın metnini yani lafzını ifade etmektedir. Temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahalelerin Anayasa'nın sözüne uygun olması şartı özellikle Anayasa'nın çeşitli maddeleriyle getirilen *ek güvenceler* söz konusu olduğunda önem taşımaktadır (*Kadri Enis Berberoğlu (2)*, §§ 68, 69).

80. Nitekim Anayasa'nın 148. maddesinde diğer görevlerinin yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğini -olağan kanun yolları tüketildikten sonra- bireysel başvuru yoluyla inceleme ve karara bağlama yetki ve görevi Anayasa Mahkemesine verilmiştir. Anayasa'nın 153. maddesinin altıncı fıkrasında ise Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlayacağı hüküm altına alınmıştır. Kararlarının bağlayıcılığına ilişkin bu hüküm Anayasa Mahkemesince bireysel başvuru kapsamında ihlal edildiğine karar verilen anayasal hak ve özgürlükler için de geçerli olan ek bir güvencedir.

81. Mevcut başvuruda çözümlenmesi gereken ilk mesele Anayasa Mahkemesinin ihlal kararından sonra derece mahkemelerinin ihlal kararının gereğini yerine getirmemek için ileri sürdükleri gerekçelerin Anayasa'nın sözüne uygun olup olmadığının değerlendirilmesidir. Söz konusu gerekçelerin Anayasa'nın sözüne uygun olmadığının ve Anayasa'nın 153. maddesinin altıncı fıkrasına aykırı davranıldığı tespit edilmesi hâlinde başvuru Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınmış olan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğinden söz edilebilir. Norm denetiminde olduğu gibi bireysel başvuru yolunda da Anayasa hükümlerinin nihai ve bağlayıcı olarak yorumlanması yetkisi Anayasa Mahkemesine aittir (*Kadri Enis Berberoğlu (2)*, § 71).

iv. Anayasa Mahkemesi Kararlarının Uygulanmaması ve Aksi Yönde Karar Verilmesi

(1) Anayasa Kuralları

82. Anayasa'nın "*Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü*" kenar başlıklı 11. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır."

83. Anayasa'nın "*Mahkemelerin bağımsızlığı*" kenar başlıklı 138. maddesinin beşinci fıkrası şöyledir:

"Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez."

84. Anayasa'nın Anayasa Mahkemesinin "Görev ve yetkileri"ni düzenleyen 148. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Anayasa Mahkemesi ... bireysel başvuruları karara bağlar ...

...

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

..."

85. Anayasa'nın "Anayasa Mahkemesinin kararları" kenar başlıklı 153. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi ile beşinci fıkrası şöyledir:

" Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar."

(2) Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Kapsamında Görev ve Yetkisi

86. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre herkes, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden Sözleşme ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa'nın 148. maddesinin birinci fıkrasında Anayasa Mahkemesine bu başvuruları karara bağlama yetki ve görevi verilmiştir. Bu görevi kapsamında Anayasa Mahkemesi, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında bulunan temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasıyla yapılan bireysel başvuruları incelemek ve karara bağlamak durumundadır. Anayasa Mahkemesi, bu incelemeyi temel hak ve özgürlüklere ilişkin olarak Anayasa'da öngörülen güvencelere göre yapar.

87. 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasında ise Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurulara ilişkin yetkisinin sınırı belirlenmiştir. Buna göre Anayasa Mahkemesi "bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği" ve "bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağına belirlenmesi" ile sınırlı bir inceleme yapmaktadır. Aynı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre ise ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilirken yerindelik denetimi yapılamaz. Buna Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasına göre kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların bireysel başvuruda incelenemeyeceği kuralını da eklemek gerekir. Zikri geçen sonuncu kural, Anayasa ve Kanun kuralları ile bireysel başvuru kapsamı dışındaki hukuka

aykırılık iddialarının bireysel başvuru yolunda incelenmesi yasağı getirmiştir. Ancak bu yasak alanın temel hak ve özgürlüklere ilişkin olarak Anayasa'da öngörülen güvencelerle ilgili olduğu düşünülemez (*Şahin Alpay (2)* [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

88. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesinin birçok kararında da ifade edildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale söz konusu olmadıkça hukuk kurallarının uygulanması ve yorumlanması ile delillerin takdiri ve değerlendirilmesi derece mahkemelerine aittir. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir (örnek olarak bkz. *Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri* [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, §§ 74-76; *Hakan Yiğit*, B. No: 2015/3378, 5/7/2017, § 47; *Ahmet Sağlam*, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42; *Sabahat Beğik ve diğerleri* [GK], B. No: 2014/3738, 21/12/2017, § 23). Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme *kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi veya yerindelik denetimi* olarak nitelendirilemez (*Şahin Alpay (2)*, § 53; *Ferhat Kara* [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 148; *M.B.* [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 82; *Nurettin Deniz*, B. No: 2018/17707, 21/7/2020, § 63).

89. Aksinin kabulü durumunda Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları karara bağlama yetki ve görevinin işlevsiz hâle geleceği, bunun da Anayasa'nın 148. maddesi ile Anayasa değişikliğinin gerekçesinde açıkça ifade edilen bireysel başvurunun etkili bir hak arama yolu olarak öngörülmüş olması gerçeğiyle bağdaşmayacağı aşikârdır. Anayasa'daki temel hak ve özgürlüklerle ilgili güvenceler kapsamında inceleme yapılmasının kanun yolu denetimi olarak değerlendirilmesinin, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları inceleme ve karara bağlama görevinin yerine getirilememesi sonucunu doğuracağı izahtan varestedir (*Şahin Alpay (2)*, § 54).

90. Nitekim 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında; bireysel başvuruların esas incelemesi sonunda başvuru hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verileceği, ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurular kapsamındaki görev ve yetkisi, hakkın ihlal edilip edilmediğinin tespitiyle sınırlı olmayıp tespit edilen ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlerin belirlenmesini de kapsamaktadır (*Şahin Alpay (2)*, § 56; *Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, § 53).

91. Bu mülahazalarla Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesiyle ilgili iptal davasında bireysel başvuru yolunun sadece bir hakkın ihlal edilip edilmediğinin tespiti davası değil bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin kamu gücü tarafından ihlalinin önlenmesi ve bir ihlal tespiti durumunda da bu ihlalin sonuçlarını ortadan kaldıracak veya meydana gelen zararı giderecek şekilde hukuki sonuçlar doğuran bir dava niteliğinde olduğunu vurgulamıştır. Söz konusu kararda, kanun koyucunun amacının bireysel başvurunun niteliğine uygun gerekli usul hükümlerine Kanun'da yer vererek Anayasa Mahkemesinin görevini sadece hak ihlallerinin tespiti olarak değil aynı zamanda tespit edilen ihlali ortadan kaldıracak nitelikte kararlar verebilmesine imkân tanınması olduğu ifade edilmiştir. Bundan başka Anayasa'nın 148. maddesinde Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurulara yetkisinin sadece bir hak ihlalinin tespitiyle sınırlı olduğu yönünde bir kural da bulunmamaktadır (AYM, E.2011/59, K.2012/34, 1/3/2012).

92. Kanun'da ihlalin ve sonuçlarının nasıl ortadan kaldırılacağına ilişkin belirleme yapma bakımından Anayasa Mahkemesine geniş bir takdir yetkisi verilmiştir. Bunun tek sınırı 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasının sonunda yer alan Anayasa Mahkemesinin idari eylem ve işlem niteliğinde karar veremeyeceğine ilişkin düzenlemedir. Buna göre anılan sınır, Anayasa Mahkemesinin ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderileceğine hükmederken idarenin yerine geçerek işlem tesis edemeyeceğini ifade eder (*Şahin Alpay (2)*, § 57).

(3) Anayasa Mahkemesi İhlal Kararlarının Gereğinin Yerine Getirilmesi Usulü

93. Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderileceğine hükmederek kararı gerekli işlemlerin tesis edilmesi için ilgili mercilere gönderir. Bir temel hak ve özgürlüğün ihlal edildiğine karar verildikten sonra bu kararın gereğinin yerine getirilmesi Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruları karara bağlama yetki ve görevi verilmesinin zorunlu bir sonucudur. Nihai ve bağlayıcı karar verilemeyen bir başvuru yolunun etkili olduğu söylenemez. Nitekim AİHM, *Hasan Uzun/Türkiye* kararında Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun kendisine başvuru yapılmadan önce tüketilmesi gereken bir iç hukuk yolu olduğu sonucuna varırken Anayasa'nın 153. maddesinin altıncı fıkrasına atıfla Anayasa Mahkemesi kararlarının bütün gerçek ve tüzel kişiler ile devlet organlarını bağlayıcı olmasını da dikkate almıştır (bkz. § 55; *Şahin Alpay (2)*, § 67). Aksi yönde hareket edilmesi hâlinde ilgili Anayasa değişikliğinin gerekçesinde açıkça ifade edildiği üzere Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun açılmasının amaçlarından biri olan temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiaları yönünden iç hukukta etkili bir başvuru yolu oluşturulması ve böylelikle AİHM'e Türkiye aleyhine yapılan başvuruların azaltılması amacını (bkz. § 45) gerçekleştirmek mümkün olmayacaktır.

94. Bununla birlikte önemle ifade edilmelidir ki adli veya idari yargıya ilişkin usul hukuku kurallarını uygulayacak yargı organları, derece mahkemeleri ve temyiz incelemesi yapan yüksek mahkemeler olan Yargıtay ve Danıştaydır. Bu sebeple Anayasa Mahkemesi esas itibarıyla tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının hangi idari organ veya yargı mercii tarafından ortadan kaldırılacağından ziyade temel hak ve özgürlüklere yönelik olarak tespit ettiği ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına odaklanır. Bundan dolayı kural olarak ihlalin ve sonuçlarının nasıl ve hangi araçlarla ortadan kaldırılacağı hususunda ilgili mercilere takdir yetkisi bırakılmaktadır (*Savaş Çetinkaya*, B. No: 2012/1303, 21/11/2013, § 67). İlgili merci de ihlal kararının niteliğini ve usul hukukunun kendisine tanıdığı imkânları dikkate alarak bu ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için gerekenleri yapar.

95. Bazı durumlarda Anayasa Mahkemesi somut olayın özelliklerini dikkate alarak ihlalin ve sonuçlarının nasıl ve hangi araçlarla ortadan kaldırılacağına dair ilkeleri belirleyebilir (*Bizim Fm Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş.* [GK], B. No: 2014/11028, 18/10/2017, §§ 71, 72). Bu takdirde ilgili mercilerin anılan ilkeler doğrultusunda hareket etmesi gerekir. İstisnai kimi durumlarda ise tespit edilen ihlalin niteliği, ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından ilgili mercilerin önünde tek bir seçenek bırakabilir. Anılan durumda Anayasa Mahkemesi ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için alınması gereken tedbiri açıkça gösterir ve ilgili merci bu tedbiri alır (*Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım*, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 82).

96. Nitekim somut olayda Anayasa Mahkemesi, başvuru sahibinin seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlalini sonlandırması ve sonuçlarını ortadan kaldırması hususunda başvuru hakkındaki ihlal kararını gönderdiği ilk derece mahkemesinin yapması

gerekenlere dair iki belirlemede bulunmuştur. Bunlardan birincisi yeniden yargılamanın başlatılması, diğeri ise durma kararı verilmesidir (*Kadri Enis Berberoğlu (2)*, §§ 134, 140).

97. Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak verilen *yeniden yargılama*, usul hukukundaki *yargılamanın yenilenmesi* kurumundan farklı bir müessesedir. Bu bağlamda ceza yargılamalarına ilişkin usul hükümlerinin yer aldığı 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. ilâ 323. maddelerinde ayrıntılı olarak düzenlenen yargılamanın yenilenmesi müessesesinde başlıca üç yön ortaya çıkmaktadır. Birincisi yargılamanın yenilenmesi talebini alan mahkeme, Kanun'da gösterilen usule ilişkin işlemleri tamamlamasını müteakip yenileme talebinin kabule değer olup olmadığı hakkında bir karar verir. İkinci olarak Kanun'un 321. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca 322. maddede sayılan istisnalar haricindeki hâllerde yargılamanın yenilenmesi ile birlikte duruşmanın da açılmasına karar verilir. Üçüncü olarak ise Kanun'un 323. maddesi uyarınca yeniden yapılacak duruşma sonucunda ilk derece mahkemesi, önceki hükmü ya onaylayacak veya önceki hükmü iptal ederek dava hakkında yeniden hüküm verecektir.

98. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı üzerine, devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere derece mahkemelerince gerçekleştirilmesi gereken yargısal işlemlerin bütününe 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinde "*yeniden yargılama*" denilmiştir. Anayasa Mahkemesinin yapılmasına hükmettiği *yeniden yargılama* kurumu usul kanunlarındaki *yargılamanın yenilenmesi* kurumundan farklı olup aşağıda sayılan özellikleri gösterir.

i. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırması için yeniden yargılama yapmak üzere dosyanın ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi hâlinde ilk derece mahkemesi taraflarca başvuru yapılmasını beklemeksizin yeniden yargılamaya ilişkin işlemleri başlatmak zorundadır (*Aligül Alkaya ve diğeri (2)*, § 58; *Kadri Enis Berberoğlu (2)*, § 134).

ii. Yeniden yargılama yapılması kararı kendisine ulaşan derece mahkemesinin yeniden yargılama sebebinin varlığı hususunda herhangi bir takdir yetkisi olmadığı gibi yeniden yargılama yapılacak hâllerde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak bir kabule değerlik incelemesi aşaması da bulunmamaktadır (*Aligül Alkaya ve diğeri (2)*, § 58; *Kadri Enis Berberoğlu (2)*, § 134).

iii. Zira 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasının "*tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir*" biçimindeki birinci cümlesi uyarınca Anayasa Mahkemesi ihlal kararı ile birlikte yeniden yargılama yapılmasına bizzat karar vermektedir.

iv. Bu sebeple dosyanın yeniden yargılama yapmak üzere kendisine gönderildiği derece mahkemesinin yeniden yargılama yapılması yönünde karar alması gerekmez; derece mahkemesi doğrudan yeniden yargılama işlemlerini başlatır (*Aligül Alkaya ve diğeri (2)*, § 59; *Kadri Enis Berberoğlu (2)*, § 135).

v. Anayasa Mahkemesinin yeniden yargılama yapılmasına karar vermesi muhakkak duruşma açılması gerektiği şeklinde anlaşılabilir. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasının "*yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını*

ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir" biçimindeki son cümlesi uyarınca Anayasa Mahkemesince tespit edilen ihlalin giderimi, işin niteliğine ve ihlalin giderimi için Anayasa Mahkemesinin yapılmasını istediği işlemlerin çeşidine veya ilgili yargı yolunun imkân ve zorunluluklarına göre dosya üzerinden yargısal işlemlerin yapılması biçiminde olabileceği gibi yargılamanın duruşma açarak yeniden yapılması şeklinde de olabilir. Hangi yöntemle ihlalin sonuçlarının giderileceği belirlenirken elbette ihlalin niteliği nazara alınarak bir değerlendirme yapılmalıdır (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), § 59).

vi. Kural olarak ilgili merci ihlal kararının niteliğini dikkate alarak bu ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için gerekenleri kendisi takdir edebilir. Ancak 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin "*İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir*" biçimindeki (1) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesi ihlal kararı ile birlikte ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere de hükmetmiş ise ilk derece mahkemesi veya kamu gücünü kullanan organların "*yapılması gerekenlerin*" gerekliliği veya yerindeliliği konusunda bir takdir payı bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesi ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için alınması gereken tedbiri veya yöntemi açıkça gösterdiğinde ilgili merci bunun gereklerini yapmak zorundadır (Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, § 82; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), § 60).

vii. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin bir ihlal kararı kendisine ulaşan mahkemenin anayasal ve yasal yükümlülüğü, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararlarının "uygunluğunu" veya "yerindeliliğini" sorgulamak değil *ihlalin sonuçlarını gidermek* üzere ilgili usul hukukunun imkân ve gereklilikleri çerçevesinde yargısal işlemlere başlamaktır (Wikimedia Foundation Inc. ve diğerleri [GK], B. No: 2017/22355, 26/12/2019, § 102; Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), § 57).

viii. Son olarak 5271 sayılı Kanun'un "*Yargıtay kararının gönderileceği merci*" kenar başlıklı 304. maddesi esas itibarıyla ilk derece mahkemeleri ile Yargıtay arasındaki ilişkiyi düzenlemekte olup Anayasa Mahkemesi yönünden doğrudan bağlayıcılığı bulunmamaktadır. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkemenin Anayasa Mahkemesince belirleneceği ifade edilmiştir. Zira kurala göre ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapılmasına karar verildiğinde dosya *ihlale neden olan kararı veren mahkemeye* değil *ilgili mahkemeye* gönderilmelidir. Bu sebeple somut başvurunun koşullarını, ihlalin niteliğini ve ihlal nedeniyle meydana gelen ve ortadan kaldırılması gereken sonuçlara göre Anayasa Mahkemesi yeniden yargılamayı yapacak olan mahkemeyi ilgili usul hukukunun kurallarını da gözeterek belirleme yetkisini haizdir.

99. Bu açıklamalar ışığında somut olay incelendiğinde Anayasa Mahkemesinin ihlal kararını gönderdiği ilk derece mahkemesinin yapması gereken, yeniden yargılamayı başlatarak ihlalin dayanağını oluşturan mahkûmiyet hükmünü ortadan kaldırmaktır. Bu bağlamda 5271 sayılı Kanun'un 302. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca bölge adliye mahkemesinin temyiz olunan hükmünün hukuka uygun bulunması nedeniyle temyiz istemi esastan reddedildiğinden aynı Kanun'un 304. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince dosyanın Yargıtayca ilk derece mahkemesine gönderilmiş olduğu hatırdan tutulmalıdır.

100. Öte yandan başvuruçunun seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarını kullanabilmesi için Anayasa'nın 83. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca yargılamanın durmasına karar verilmesi gerektiği de izahtan varestedir. Bununla birlikte *yeniden yargılama* işlemleri başlatıldıktan sonra Anayasa Mahkemesinin ihlalin giderimi için yapılmasına karar verdiği diğer işlemleri icra etmek maksadıyla dosyanın başka mercieye gönderilmesi, başka mercilere emir verilmesi ya da istemde bulunulması veya usul hukukunun gerektirdiği diğer yargısal işlemlerin yapılması konusunda ilgili mahkemelerin takdir yetkisi bulunmaktadır.

(4) Anayasa Mahkemesi Kararlarının İcra Edilmemesinin Anayasal Sonuçları

101. Anayasa'nın 2. maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devletidir. Bir hukuk devletinde uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin mahkeme kararlarının bağlayıcı olmaması düşünülemez. Nitekim Anayasa'nın 138. maddesinin son fıkrasında, yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uymak zorunda oldukları ifade edilmiştir. Diğer taraftan Anayasa'nın 36. maddesi adil yargılanma hakkını güvence altına almıştır. Bu hakkın unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne götürme ve aynı zamanda mahkemece verilen kararın uygulanmasını isteme haklarını da kapsar. Mahkeme kararlarının uygulanması yargılamanın dışında olmakla birlikte onu tamamlayan ve yargılamanın sonuç doğurmasını sağlayan bir unsurdur. Karar uygulanmazsa yargılamanın da bir anlamı olmayacaktır (AYM, E.2014/149, K.2014/151, 2/10/2014; *Ahmet Yıldırım*, B. No: 2012/144, 2/10/2013, § 28).

102. Bir mahkemenin verdiği bağlayıcı nitelikteki bir kesin hükmün daha sonra diğer mahkemeler veya kamu gücünü kullanan diğer bir devlet organı tarafından işlevsiz hâle getirilmesi, adil yargılanma hakkının sağladığı güvenceleri de ortadan kaldırır. Bu bağlamda hiç kuşkusuz Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararların icra edilmemesi adil yargılanma hakkının açık ve ağır bir şekilde ihlali anlamına gelmektedir. Nitekim bu sebeplerle Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrasında Anayasa Mahkemesi kararlarına uyma ve bu kararları değiştirmeksizin yerine getirme hususunda yasama, yürütme ve yargı organları ile idare makamlarına herhangi bir takdir yetkisi tanınmamış veya bu konuda bir istisnaya yer verilmemiştir.

103. Genel olarak yargı kararlarının, özel olarak da Anayasa Mahkemesi kararlarının ilgili kamu makamlarınca yerine getirilmemesi veya icrasının geciktirilmesi bireyin yaşamı ve devletin işleyişi üzerinde gözardı edilemez derin etkiler bırakır. İlk olarak yargı kararlarının yerine getirilmemesi hâlinde bireylerin yargı kararıyla kendilerine sağlanan hak ve özgürlükleri kullanabilmeleri mümkün olmaz (*Şahin Alpay (2)*, § 61). Hukukun üstünlüğünün geçerli olduğu bir devlette, bireylerin hukuk sistemine olan güven ve saygılarını koruma adına vazgeçilemez bir görev ifa eden yargı kararlarının zamanında yerine getirilmeyerek sonuçsuz bırakılması kabul edilemez (*Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/07/2017, § 36). Bir hukuk devletinde uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin mahkeme kararlarının bağlayıcılığı ve dolayısıyla karar gereklerinin yerine getirilmesi konusunda kuşku bulunamaz. Aksinin kabulü hukuk devletinin varlığından söz edilmesini imkânsız kılar. Bu sebeple devlet, yargı kararlarının zamanında yerine getirilmesini sağlayarak bireyler aleyhine oluşabilecek hak kayıplarını engellemek ve bu yolla bireylerin hukuk sistemine olan güven ve saygılarını korumakla yükümlüdür.

104. Mahkeme kararlarının yerine getirilmemesinin ikinci sonucu hukukun üstünlüğü ilkesinin zedelenmesi nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Hukukun üstünlüğü sadece hukuka aykırılıkların tespit edilmesiyle değil, bunların tüm sonuçlarıyla ortadan kaldırılması ve mahkeme kararlarının gecikmeksizin uygulanmasıyla sağlanabilir (AYM, E.2014/149, K.2014/151, 2/10/2014). Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin kararlarının yerine getirilmemesi ise mahkemeye erişim hakkı bağlamında, hukukun üstünlüğü ilkesine aykırılığı daha da vahim hâle getirecektir. Zira bireysel başvuru, temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini iddia eden bireylerin olağan hukuk yollarını kullanarak sonuç alamadıkları bir durumda son çare olarak başvurdukları bir hak arama yoludur. Bu nitelikteki bir hak arama yolunda verilen kararların yerine getirilmemesi, bireylerin ve toplumun hukuk devletine olan inancını zedeler (*Şahin Alpay (2)*, § 62) ve temel anayasal düzene zarar verir.

105. Hiç kuşkusuz Türkiye Cumhuriyeti Anayasası özellikle devlet gücünü kullanan organlar karşısında bireylerin haklarını ve özgürlüklerini koruyan bir demokrasiyi ve hukuk devletini benimsemektedir. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti devletinin, diğer nitelikleri yanında, demokratik bir devlet olduğunu belirten Anayasa'nın 2. maddesinin gerekçesi bu hususu açıkça ifade etmiştir. Buna göre Anayasa, *"siyasi rejimler içinde insan haysiyetini en iyi koruyan, gerçekleştiren ve teminat altına alan demokratik rejimi benimsemiştir."*

106. Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığını tesis etmek amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın benimsediği prensiplerden bir diğeri ise ülkenin hukuk düzenini diğer çağdaş ülke örneklerinde olduğu gibi normlar hiyerarşisini esas alarak yapılandırmaktır. Anayasa'nın 137. ve 138. maddelerinde dolaylı olarak ifade edilen normlar hiyerarşisinin tabii sonucu olarak üstte yer alan kural, alttaki tüm kurallar için bağlayıcıdır ve alttaki her kural, üst kurallara uygun olmak zorundadır. Anayasa'nın *"Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır"* biçimindeki *"Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü"* kenar başlıklı 11. maddesinde Anayasa'nın söz konusu hiyerarşinin en üstünde yer aldığı açıkça ifade edilmiştir. Bahsi geçen hiyerarşik yapının içinde yer alan kanunlara anayasaya uygun olduklarına inanıldığı için uyulur. Aynı şekilde demokratik toplumlarda, kamu gücünü kullanan organların kararlarının normlar hiyerarşisinde en üstte yer alan anayasaya uygun olduğuna olan inanç, kamu gücünü kullananların kararlarını meşru hâle getirir. Bu meşruiyet kamu gücünü kullanan organların tüm eylemlerinde ve kararlarında sürekli olarak bulunmalıdır.

107. İşte söz konusu demokratik meşruiyetin sürekli olarak sağlanması zorunluluğunun bir sonucu olarak Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu etkili bir yargısal mekanizma olarak benimsenmiştir. Etkili bir mekanizma olmasının sebebi yalnızca teknik meselelerin üstesinden gelme kapasitesi ile ilgili değildir. Bundan ziyade Anayasa Mahkemesinin etkili olması, kamu gücünü kullanan organların anayasal hak ve özgürlüklerden herhangi birini ihlal etmesi durumunda ihlali ve sonuçlarını giderebilme kapasitesine sahip olması nedeniyledir.

108. Anayasa Mahkemesinin Anayasa ile kendisine verilen temel hak ve özgürlükleri koruma fonksiyonunu yerine getiremediği durumlarda etkili bir yargısal mekanizma sağlanmış olamaz. Daha da önemlisi, *"kesin"* ve *"bağlayıcı"* oldukları yönündeki Anayasa'nın 153. maddesinin altıncı fıkrasının açık hükmüne rağmen kamu gücünü kullanan organların Anayasa Mahkemesi kararlarına uymamaları, bu organların kararlarının anayasal

meşruiyetine gölge düşürdüğü gibi demokratik bir hukuk devletinde anayasa yargısının temel amacı olan ve kamu gücünü kullanan tüm aktörlerin anayasada belirtilen ilke ve normlara göre hareket etmesini ifade eden *anayasanın üstünlüğü* ilkesini de işlevsiz hâle getirir.

109. İşte bu hayati nedenlerle Anayasa, Anayasa Mahkemesini diğer bazı anayasal veya yasal kurumlardan farklı olarak istisari nitelikte görüş bildiren bir organ olarak düzenlememiştir. Anayasa Mahkemesi kararları kamu gücünü kullanan organlar ve mahkemelerce istenildiğinde dikkate alınabilecek tavsiye veya temenni mahiyetinde kararlar olmadığından bu kararların bağlayıcılığı Anayasa'da özel olarak düzenlenmiştir.

110. Nitekim Anayasa'nın 153. maddesinin altıncı fıkrasında; Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlayacağı hüküm altına alınmıştır. 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da aynı hükme yer verilmiştir. Anılan hükümlerde, Anayasa'nın 138. maddesinden farklı olarak Anayasa Mahkemesi kararlarının yargı organları yönünden de bağlayıcı olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla bireysel başvuruya ilişkin olanlar da dâhil olmak üzere Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığına dair bir tereddüt bulunmamaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruya ilişkin kararlarının bağlayıcı olduğuna dair Yargıtay ve Danıştay kararları dikkate alındığında Türk hukukunda bu konuda bir uygulama sorununun da bulunmadığı görülmektedir (bkz. §§ 50-53).

111. Öte yandan Anayasa'nın 153. maddesinin birinci fıkrasında, Anayasa Mahkemesi kararlarının kesin olduğu ifade edilmiştir. 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da aynı hükme yer verilmiştir. Anayasa'da ve anılan Kanun'da Anayasa Mahkemesi kararlarına karşı başvurulabilecek herhangi bir merci öngörülmemiştir. Dolayısıyla kamu gücünün eylem, işlem ve ihmallerinin Anayasa'ya uygunluğunu kesin ve bağlayıcı olarak karara bağlama yetkisi münhasıran Anayasa Mahkemesine aittir (*Şahin Alpay (2)*, § 65).

112. Bu bağlamda Anayasa'nın 9. maddesinin verdiği yetki ile Türk milleti adına yargı yetkisini kullanan Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru yoluyla bir temel hak ve özgürlüğün ihlal edildiğine karar verdiğinde herhangi bir mercinin bu kararın Anayasa'ya veya kanuna uygun olup olmadığını inceleme ve denetleme yetkisi bulunmamaktadır. Aksinin kabulü, Anayasa'nın 6. maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "*Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz*" hükmü ile bağdaşmaz.

(5) Nihai Değerlendirmeler

113. Somut olayda ihlal kararının gönderildiği 14. Ağır Ceza Mahkemesi Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı ile derece mahkemelerinin görev ve yetki alanına müdahalede bulunduğunu ileri sürerek başvuru yönünden yargılamanın yenilenmesine yer olmadığına ve mahkûmiyet hükmünün aynen infazına karar vermiştir. Başvurucunun anılan karara yönelik itirazını inceleyen İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesi ise yeniden yargılama yapma yetkisinin İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinde olduğundan bahisle itiraz hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair bir hüküm tesis etmiştir (bkz. §§ 42-43).

114. Anayasa'nın 153. maddesinde yer alan Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcı olduğuna dair hükmün herhangi bir istisnası bulunmamaktadır. Böyle bir istisna

hükmü olmadığına ve olamayacağına göre mahkemeler ve kamu gücünü kullanan diğer organlar, Anayasa Mahkemesi kararlarını uygulamaktan veya gereğini yerine getirmekten kaçınamaz.

115. Görüldüğü üzere Anayasa, Anayasa Mahkemesi kararını yerine getirme yükümlülüğü altında olan kamu makamlarına ve somut olayda İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesine Anayasa Mahkemesi kararlarına direnme veya bağlayıcılığını tartışma yetkisi vermemektedir. Anayasa Mahkemesi kararının bağlayıcılığı, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için hükmettiği *yapılması gerekenleri kapsadığı* gibi -İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesinin iddiasının aksine- ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak *merciin belirlenmesini de kapsar* (bkz. § 98/viii). Anayasa'nın açık düzenlemesi ve bireysel başvurunun işlevleri nazara alındığında Anayasa Mahkemesi kararının uygulanmasının reddedilmesi ve usul hukukunun emrettiği yöntemler izlenerek ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmaması Anayasa'nın 153. maddesinin sözüyle açıkça çelişen ve anayasa koyucunun iradesine aykırı bir yorum ve uygulama olmuştur.

116. Açıklanan gerekçelerle yeniden milletvekili seçilmesine karşın temyiz inceleme süreci tutuklu olarak sürdürülen ve mahkûmiyet hükmü onanan başvuruçunun yasama dokunulmazlığını koruyan Anayasa'nın 83. maddesi hükmüne aykırı davranıldığı ve bu sebeple de Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınmış olan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği şeklindeki Anayasa Mahkemesi kararına rağmen yeniden yargılanmasına başlanmak suretiyle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmamış olması Anayasa'nın 67. maddesinde yer alan güvencelere aykırıdır.

117. Sonuç olarak -mahkemeye erişim hakkının sağladığı güvencelerle de bağdaşmayacak şekilde- Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının uygulanmaması nedeniyle seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruçunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

118. Başvuruçucu; Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı sonrasında derece mahkemelerinin açıkça hukuka aykırı ve keyfi bir şekilde Anayasa Mahkemesi kararına uymayarak yargılamanın yenilenmesi talebini kabul etmemeleri ve infazın devamına karar vermeleri nedeniyle açık ceza infaz kurumunda hükümlü olma hâlinin devam ettiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

119. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin başvuruçucu hakkındaki ihlal kararında yer alan değerlendirmelere ve derece mahkemelerinin kararlarındaki gerekçelere yer verilmiştir.

120. Başvuruçucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı sonrasında yerel mahkemelerin bariz şekilde Anayasa'ya ve Kanun'a aykırı olarak verdikleri kararlarla ihlalin giderilmesini sürüncemede bıraktıklarını ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

121. Anayasa'nın "*Kişi hürriyeti ve güvenliği*" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile ikinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; ... halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz."

122. Başvurucunun bu bölümdeki şikâyetlerinin özü, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararıyla birlikte ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması gerektiğine karar vermesine rağmen derece mahkemelerinin yargılamanın yenilenmesine ve infazın durdurulmasına yer olmadığına karar vermeleri dolayısıyla hukuka aykırı olarak hükümlü statüsünde tutulmanın devam ettirilmesine yöneliktir. Dolayısıyla bu kısımdaki iddiaların Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

123. Anayasa Mahkemesinin başvuru hakkında verdiği ihlal kararı sonrasında kararın gönderildiği ilk derece mahkemesinin yargılamanın yenilenmesine yer olmadığına ve ayrıca mahkûmiyet hükmünün aynen infazına karar vermesi ve bu karara karşı olağan başvuru imkânı olan itiraz kanun yolunun tüketilmiş olması dolayısıyla başvuru yollarının tüketilmesi bağlamında seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı yönünden yapılan değerlendirmelerin (bkz. §§ 65-69) kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden de geçerli olduğu açıktır.

124. Buna göre açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

125. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konulduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında, şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir (*Murat Narman*, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

126. Kişilerin fiziksel hürriyetlerini güvence altına alan Anayasa'nın 19. maddesinin kişi hürriyetinin kısıtlanmasına imkân tanıdığı durumlardan biri de maddenin ikinci fıkrasında *"mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi"* olarak belirlenmiştir. Bu nedenle yargı organlarınca verilecek mahkûmiyet kararları kapsamında hapis cezasının veya güvenlik tedbirlerinin infaz edilmesi kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal etmez (*Tahir Canan (2)*, B. No: 2013/839, 5/11/2014, § 33).

127. Buna karşılık mahkûmiyet hükmüne bağlı tutmanın hukukiliğini etkileyen bir durum söz konusu olduğunda tutulma hâli *"mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi"* kapsamında olsa bile kişi hürriyeti ve

güvenliği hakkının ihlaline sebebiyet verebilir. Özellikle tutmanın önünde doğrudan Anayasa'dan veya kanunlardan kaynaklanan bir engelin bulunduğu ya da tutmayı sona erdirmeyi zorunlu kılan yargısal bir kararın mevcut olduğu durumlarda özgürlükten yoksun bırakma ile mahkûmiyet kararı arasındaki bağ ortadan kalkar. Bu hâllerde tutmaya devam edilmesi hukuki dayanaktan yoksun bir şekilde özgürlüğün kısıtlanması sonucunu doğurur.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

128. Başvurucu hakkındaki mahkûmiyet hükmünün temyiz incelemesini yapan Yargıtay 16. Ceza Dairesi 20/9/2018 tarihinde mahkûmiyet hükmünün onanmasına, kesinleşen hükmün yerine getirilmesinin Anayasa'nın 83. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca üyelik sıfatının sona ermesine bırakılmasına ve bu nedenle başvurusunun salıverilmesine karar vermiştir. Başvurucu anılan karar uyarınca serbest bırakılmıştır.

129. Bununla birlikte mahkûmiyet hükmünün 4/6/2020 tarihinde TBMM Genel Kurulunda okunmasıyla başvurusunun milletvekilliği sıfatı sona ermiş, başvuru üzerine 5/6/2020 tarihinde mahkûmiyet hükmünün infazı kapsamında Savcılık tarafından ceza infaz kurumuna konulmuştur. Anayasa Mahkemesinin başvuru hakkındaki hak ihlali kararı sonrasında ise ilk derece mahkemesi yeniden yargılama yapılmasına yer olmadığına ve mahkûmiyet hükmünün aynen infazına karar vermiştir. Bunun sonucunda başvuru ceza infaz kurumunda hükümlü statüsünde olmaya devam etmiştir. Eldeki bireysel başvuru bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahalenin konusu da -Anayasa Mahkemesinin aksi yöndeki kararına rağmen- başvuru hakkındaki mahkûmiyet hükmünün aynen infazına karar verilerek başvurusunun hükümlü statüsünün sürdürülmesidir. Ayrıca başvurusunun hâlen hükümlü statüsünde bulunması ve infaz sürecinin devam etmesi dolayısıyla salgın hastalık nedeniyle ceza infaz kurumundan geçici süreli izinli olarak ayrılmış olması kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahaleyi sona erdiren bir durum değildir.

130. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın geçici 20. maddesinin yürürlüğe girmesinden sonra yapılan genel seçimlerde yeniden milletvekili seçilen başvurusunun yasama dokunulmazlığından yararlandırılması gerektiğini belirterek başvuru hakkındaki yargılamaya tutuklu olarak devam olunması ve mahkûmiyet hükmünün onanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği ile seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı yönünden tespit edilen hak ihlalinin sona erdirilmesi için yeniden yargılama yapılması ve bu çerçevede yargılamanın durdurulması gerektiğini belirtmiştir.

131. Buna karşılık ilk derece mahkemesi Anayasa Mahkemesi kararının kendi görev ve yetki alanına müdahale ettiği ve yerindelik denetimi niteliğinde olduğundan bahisle yeniden yargılama yapılmasına yer olmadığına ve mahkûmiyet hükmünün aynen infazına karar vermiştir. Anılan karar itiraz kanun yolunun tüketilmesi sonucunda da değişmemiş, böylelikle başvuru hakkındaki mahkûmiyet hükmünün infazına devam olunmuştur. İlk derece mahkemesinin Anayasa Mahkemesinin hak ihlali kararıyla birlikte ihlalin sona erdirilmesi için yeniden yargılama yapılması (ve yasama dokunulmazlığı nedeniyle durma kararı verilmesi) yönündeki kararına rağmen aksi yönde değerlendirmeye başvuru hakkındaki mahkûmiyet hükmünün infazının devamına karar vermesinin -yukarıda seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı yönünden değerlendirme yapılan kısımda açıklandığı üzere- Anayasa'nın sözüne aykırı olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Bu durumda Anayasa Mahkemesinin ihlal kararına rağmen ilk derece mahkemesinin infazın devamı kararı uyarınca

başvurucunun açık ceza infaz kurumunda hükümlü statüsünün devam ettirilmesi de hukuki dayanaktan yoksun bir hâle gelmiştir.

132. Bir ilk derece mahkemesinin bireysel başvurulara ilişkin olarak nihai ve bağlayıcı kararlar verme hususunda bizzat Anayasa tarafından yetkilendirilmiş olan Anayasa Mahkemesinin hak ihlali kararının bağlayıcılığını sorgulaması ve kararın gereğini yerine getirmemesi *hukuk devleti* ve *hukuki güvenlik* ilkelerine açık ve ağır bir aykırılık teşkil eder. Dahası böyle bir yaklaşımın sonucunda kişilerin -Anayasa Mahkemesi kararına rağmen- özgürlüklerinden yoksun bırakılmaya devam olunmaları, tutulmanın keyfilğine sebebiyet veren bir durum olarak kabul edilmelidir.

133. Anayasa Mahkemesince daha önce de ifade edildiği üzere Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı devletin, bireylerin özgürlüğüne keyfi olarak müdahale etmemesini güvence altına alan temel bir haktır (*Erdem Gül ve Can Dündar*, 62). Kişilerin keyfi olarak hürriyetinden yoksun bırakılmaması, hukukun üstünlüğüne bağlı olan bütün siyasal sistemlerin merkezinde yer alan en önemli güvenceler arasındadır. Bireylerin özgürlüklerine yönelik müdahalenin keyfi olmaması, olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde dahi uygulanması gereken temel bir güvencedir (*Aydın Yavuz ve diğerleri* [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 347).

134. İlk derece mahkemesinin Anayasa'nın sözüne açık bir şekilde aykırılık oluşturan ve dahası Anayasa hükümlerini hiçe sayan bir biçimde başvuru hakkında yargılamanın yenilenmesine yer olmadığına ve ayrıca mahkûmiyet hükmünün aynen infazına karar vermesi; bu karar uyarınca da başvurucunun ceza infaz kurumunda hükümlü statüsünün devam etmesi başvuru yönünden Anayasa'da güvence altına alınmış olan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin tüm güvenceleri anlamsız ve işlevsiz hâle getiren bir niteliğe sahiptir. Zira bireysel başvuru, temel hak ve özgürlüklerin korunmasında kaynağını doğrudan Anayasa'dan alan nihai ve en etkili ulusal hak arama yoludur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki incelemesi, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmasında ve geliştirilmesinde bireylere en üst düzeyde koruma sağlar.

135. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesinin başvuru hakkında verdiği hak ihlali ve ihlalin ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması ve yargılamada durma kararı verilmesi gerektiği yönündeki kararına rağmen ilk derece mahkemesinin Anayasa'nın sözüne açıkça aykırılık oluşturacak ve kişilerin keyfi olarak özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarını engellemeye yönelik anayasal güvenceleri işlevsiz hâle getirecek şekilde yargılamanın yenilenmesine yer olmadığına ve mahkûmiyet hükmünün aynen infazına karar vermesi (bu kararın itiraz sonucunda da kaldırılmamış olması) nedeniyle başvurucunun ceza infaz kurumunda hükümlü statüsünün devam etmesi -yasama dokunulmazlığını düzenleyen Anayasa'nın 83. maddesi ve Anayasa Mahkemesi kararlarının yargı organları yönünden de bağlayıcı olduğunu belirten 153. maddesi ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin güvencelerin yer aldığı Anayasa'nın 19. maddesine de aykırılık teşkil etmektedir.

136. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

137. Başvurucu, ihlalin tespiti ile tutulma hâlinin sonlandırılması için gereğinin Anayasa Mahkemesince yapılması talebinde bulunmuştur. Başvurucunun tazminat talebi bulunmamaktadır.

138. Seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı yönünden Anayasa Mahkemesinin *Kadri Enis Berberoğlu (2)* kararında tespit edilen tüm ihlallerin sonuçlarının ortadan kaldırılması ve bahsi geçen ihlal kararının gereğinin yerine getirilmesi zorunludur. Bu bağlamda anılan kararda Anayasa Mahkemesi tarafından hükmedilen *yeniden yargılama* kararı uyarınca ilk derece mahkemesince *yeniden yargılamayla* ilgili işlemlerin yerine getirilmeye başlanması ve yasama dokunulmazlığı dolayısıyla durma kararı verilmesi mecburiyeti bulunmaktadır (bkz. § 100).

139. Öte yandan başvuru hakkında mahkûmiyet hükmünün infaz süreci açık ceza infaz kurumunda devam etmektedir ve başvuru hâlen hükümlü statüsündedir. Başvurucunun açık ceza infaz kurumundan bir süreliğine izinli olarak ayrılmış olması, cezanın infazı kapsamında tutulma hâlinin sona erdiği anlamına gelmemektedir. Bu durumda incelenen başvuruda kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden tespit edilen ihlalin niteliği dikkate alındığında bu ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için başvuru hakkındaki mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması ve başvurucunun hükümlü statüsünün sona erdirilmesi gerekmektedir.

140. Buna göre Anayasa Mahkemesince başvuru hakkında *Kadri Enis Berberoğlu (2)* kararı ve iş bu *Kadri Enis Berberoğlu (3)* kararında tespit edilen hak ihlali kararlarının ortadan kaldırılmasına yönelik olarak;

- i. *Yeniden yargılama işlemlerine başlanması,*
- ii. *Mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması,*
- iii. *Başvurucunun hükümlü statüsünün sona erdirilmesi,*
- iv. *Yeniden yapılacak yargılamada durma kararı verilmesi,*

işlemlerinin yerine getirilmesi *zorunludur*. Bu amaçla işbu kararın İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesi gerekir.

141. Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin bir hukuk devleti olduğu ifade edilmiştir. Hukuk devleti bir retorikten ibaret değildir. Hukukun üstünlüğü ilkesinin fiilen geçerli olmadığı; kamu gücünü kullanan organların, mahkemelerin ve bireylerin hukuka uygun davranmadıkları bir ülkede hukuk devletinin varlığından söz edilemez. Anayasamızda hukukun üstünlüğü ilkesinin güvencesi olan kurallardan biri de Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlayıcı olduğu yönündeki Anayasa'nın 153. maddesidir. Anayasa'nın 153. maddesinin açık hükmüne rağmen Anayasa Mahkemesi kararlarının her ne sebep ve mülahaza ile olursa olsun yerine getirilmemesi hukukun üstünlüğü ilkesinin ve bu ilkenin temel alındığı anayasal düzenin ağır bir biçimde ihlali anlamına gelmektedir.

142. Bu kapsamda, türlü bahaneler ve hukuk tanımaz tutum ve davranışlarla bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesine ve mevcut ihlallerin sürdürülmesine

neden olacak şekilde, Anayasa'nın öngördüğü hukuk düzenine karşı koyma anlamına gelen keyfi kararlara hiçbir hukuk sisteminde müsaade edilemez. Dolayısıyla bir hukuk devletinde anayasal hükümlere uymamanın ilgililer açısından cezai, idari ve hukuki sorumluluklar doğuracağı açıktır.

143. Anayasa'nın Başlangıç kısmında bireyin ve toplumun devletten "*huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu*" ve "*her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanacağı*" vurgulanmıştır. Temel hakların güvence altına alındığı böyle bir hayata dair ümit ancak hukukun üstünlüğü ilkesinin hakim olduğu anayasal düzenin korunması ile mümkündür. Nitekim yine Başlangıç kısmında "*egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı*" ifade edilmiştir.

144. Ayrıca belirtmek gerekir ki *anayasal düzenin korunması yalnızca Anayasa Mahkemesine ait bir görev değildir*. Anayasal kurumların, kamu gücünü kullanan organların, gerçek veya tüzel kişilerin Anayasa'yı koruma ve anayasal kurallara sadakat gösterme yükümlülüğü bulunmaktadır.

145. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin *Kadri Enis Berberoğlu (2)* kararı ve işbu *Kadri Enis Berberoğlu (3)* kararında tespit edilen hak ihlallerinin ortadan kaldırılması ve bahsi geçen ihlal kararının gereğinin yerine getirilmesi yalnızca ilgili derece mahkemelerinin değil, ilgileri olduğu ölçüde başta Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Hakimler ve Savcılar Kurulu olmak üzere kamu gücünü kullanan diğer organların da görevidir. Bu sebeple ihlal kararının ilgili kurumlara da gönderilmesi gerekir.

146. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.046,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

A. 1. Seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin Anayasa Mahkemesinin *Kadri Enis Berberoğlu (2)* kararı ve işbu *Kadri Enis Berberoğlu (3)* kararında tespit edilen hak ihlallerinin ortadan kaldırılması için başvurucunun yeniden yargılanmasına başlanması, mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması, ceza infaz kurumundan tahliyesinin sağlanması ve yeniden yapılacak yargılamada durma kararı verilmesi şeklindeki işlemlerin yerine getirilmesi için İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2016/205, K.2017/97) GÖNDERİLMESİNE,

Başvuru Numarası : 2020/32949

Karar Tarihi : 21/1/2021

D. 446,90 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan 4.046,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ve ilgileri nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisine, Adalet Bakanlığına ve Hakimler ve Savcılar Kuruluna GÖNDERİLMESİNE 21/1/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI